

PAPER DETAILS

TITLE: LİVÂÎ'NİN MANZÛM YASİN TEFSİRİ / LİVAYİ'S POETICAL INTERPRETATION OF
"YASEEN" (SURA YASEEN)

AUTHORS: Ahmet SEVGI

PAGES: 1-86

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/151716>

LİVÂYÎ'NİN MANZÛM YASİN TEFSİRİ

Prof. Dr. Ahmet SEVGİ
Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ahsevgi@selcuk.edu.tr

Öz

Bu makalede 16. yüzyıl şairlerimizden Livâyî'nin, Berlin Königliche Kütüphanesi, Diez A. 80. 192 numarada kayıtlı (baş tarafı noksan) bir eserinde yer alan manzûm "Yasin" (Yasin Sûresi) tefsirinin metni verilmektedir. 1543'te tamamlanan ve Kanûnî Sultan Süleyman'a sunulan bu eserde "Mülk" ve "Amme" sûrelerinin de manzûm tefsiri var. Sade bir üslûpla kaleme alınan söz konusu sûrelerin tefsirinde âyetlerin bazen meâlen çevrildiği bazen de değişik müfessirlerden nakiller yapılarak yahut konuyla ilgili hikâyeler anlatılarak ayrıntıya girildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Livâyî, manzum tefsir, Yasin Sûresi, mesnevî.

LIVAYI'S POETICAL INTERPRETATION OF "YASEEN" (SURA YASEEN)

Abstract

In this essay, the text of poetical interpretation of "Yaseen" (Sura Yaseen) is presented, which appeared in one of the works of Livayi, one of our 16th century poets, the beginning part of which is missing and which is stored under the number Diez A. 80. 192 in Berlin Königliche Library. Poetical interpretations of Suras "Mulk" and "Amme" are included in this work which was completed in 1543 and presented to Sultan Suleiman the Lawgiver. It is seen in the mentioned interpretations of the Suras written in unsophisticated style that, verses were sometimes translated according to the meaning, references were sometimes given from different glossators or details were given by telling relevant stories.

Key words: Livayi, poetical interpretation, Sura Yaseen, matnawî.

GİRİŞ

Livâyî 16. yüzyıl şairlerimizdendir. Hayatı hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değiliz.¹ Âşık Çelebi “Meşâ’iru’s-su’arâ”da adının Hızır olduğunu, aklî dengesinin yerinde olmadığını, zaman zaman hastanede tedâvî gördüğünü ve kitâbetle (müstensihlik) geçindiğini söyler. Âşık Çelebi’nin, şairin edebî kişiliği ile ilgili verdiği bilgi ise şöyledir: “Mü’ellefâtı ‘adedde şad olur, yanında şî’r ü inşâdan dem urılsa gayruñ kelimâtı mezkûr olmak bâbı sedd ü şadd olur.”²

Buradaki “sad” kelimesi kesretten kinâye olmalı. İstinsah ettiği eserler de kast edilmiş olabilir. Zira “Divan”, “Mecmâ’-ı Eş’âr”³ ve “Yâsin, Tebâreke (Mülk Sûresi) ve Amme’nin (Nebe Sûresi) nazmen tefsir edildiği -baş tarafı noksan- bir eser⁴ dışında bu zatın (Livâyî) herhangi bir telifi bilinmemektedir.

Söz konusu eser:

“Bi-ğamdi’llâh dem emn ü emândur
Ki devrân-ı Süleymân-ı zamândur
Toğuz yüz ellide bu tahrîr
Beyân olup tamâm oldı takrîr” (v. 97^a)

mısralarında belirtildiği üzere, 950/1543’te tamamlanmış ve Kanunî Sultan Süleyman’a (1520-1566) sunulmuştur:

¹ Görebildiğimiz kadarıyla Livâyî hakkında tek kaynak Âşık Çelebi’nin “Meşâ’iru’s-su’arâ”sıdır. Âlî’nin “Künhül’-ahbâr”da verdiği bir cümlelik bilgi Âşık Çelebi’den alınmışa benziyor. Her iki metni de sunuyoruz:

LİVÂYÎ: İstanbulludur. Kuloğlu idi. Adı Hızrdur. Yeñiçeri iken ba’zı meşâ’ih hıdmetin idüp esmâya müdâvemet ile ve mürebbisüz halvet çekmekden galebe-i yübüset ile dimâğına ihtilâl ve ‘aklına i’tilâl ‘arız oldı. Niçe zamân bîmâr-hânede mu’âlecât itdiler. Zencîr ü bend südmend oldı ki nev’an hüşmend oldı. ‘Ulûfesi olan aqçadan ber-vech-i tekâ’üd şey-i yesîr sebeb-i ma’îseti vardur ve eyü nüsha yazar kitâbet ile kefâf-ı nefis tertibine kudreti vardur. Mü’ellefâtı ‘adedde şad olur, yanında şî’r ü inşâdan dem urılsa gayruñ kelimâtı mezkûr olmak bâbı sedd ü şadd olur. Be-her hâl bir yılda iki yılda bir bîmâr-hâne kayyumına buluşur *darbu’l-ğabîb zebîb* diyü leti lût bilür ve küllü *dâhilin yenfa’* diyü ihtikândan çekmez zor.

Eş’âr-ı ü
Şöyle şakla sırr-ı ‘ışkı tende cânunı tuymasun
Belki adın aınma ağzuñda zebânunı tuymasun
La’lünî emsem olurdı derdüme emsem didüm
Didi em mâ kimse bu râz-ı nihânunı tuymasun (Âşık Çelebi, 2010: 742-743)

LİVÂYÎ: Nâmı Hızrdur. İstanbul kuloğullarından iken tahşîl-i ma’rifet itmışdür. Hâk budur ki bu matla’ı kem degüldür.

Nazm: Şöyle şakla sırr-ı ‘ışkı tende cânunı tuymasun
Belki adın aınma ağzuñda zebânunı tuymasun (İSEN, 1994: 269)

² bk. Âşık Çelebi, 2010: 743.

³ bk. MMKTYK, 1992: 31.

⁴ bk. PERTSCH, 1889: 120-122.

Mesnevî nazım şekliyle ve arûzun “mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ûlün” vezniyle yazılan eserin elimizdeki bu noksan nüshası 97 varak ve 2639 beyittir.

Başı:

“Ki taḥḳīḳ eyleyiserüz biz anı
Kıyâmetde diri her ins ü cânı (v.1^a)

Sonu:

“Livâî meşnevînüñ oldı şeyḥi
Unutsun Ḥusrev ü Şîrîni Şeyḥî” (v.97^a)

İstinsah Tarihi : 978/1570

Müstensih : Mustafa

İstinsah Kaydı : تمت الكتاب بعون الله الوهاب

كتبه الفقير مصطفى

Şairin:

“Livâî meşnevînüñ oldı şeyḥi
Unutsun Ḥusrev ü Şîrîni Şeyḥî” (v.97^a)

sözünden hareketle -mesnevîlerde mutat olduğu üzere- söz konusu eserin başında tevhit, naat, methiye ve sebep-i telif bölümlerinin bulunduğunu var sayar ve elimizdeki nüshanın da “Yâsin”in 12. âyetine kadar olan kısmının kopmuş olduğunu dikkate alırsak eserin baştan en az 20-30 varak eksik olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca “Yasin Sûresi”nin 35. âyetinden itibaren 7 âyetin (35-42) tefsir edildiği varaklar kopmuştur. Bütün bu noksanlar hesaba katıldığında eserin takriben beş-altıyüz beyit eksik olduğu tahmin edilebilir.

Livâî, bu eserde Müslümanlar arasında -namaz sûrelerinden sonra- en çok okunan Yâsin, Tebâreke (Mülk Sûresi) ve Amme'yi (Nebe Sûresi) sade bir üslûpla nazmen tefsir etmiştir. Sûreler tefsir edilirken önce Mekke'de mi, Medine'de mi nâzil olduğu, kaç âyet olduğu, sebep-i nüzûlü gibi şekli bilgiler verilmiş daha sonra da tefsire geçilmiştir. Âyetlerin bazen meâlen çevrildiği bazen de değişik müfessirlerden nakiller yapılarak yahut konuyla ilgili hikâyeler anlatılarak ayrıntıya girildiği görülmektedir.

Livâî'nin esere ne ad verdiğini bilmiyoruz.

“Tamâm oldı nizâm-ı nazm-ı tefsîr
N'ola şeh şadı olursa aña yir

.....

Olıcak dürr-i nazmum şâha manzûr
İlâhî ḥazretinde eyle ma'zûr
Bu dürr-i nazmı gördükde o sulṭân
Düri 'aks-i la'alden eyle mercân” (v. 97^a)

beyitlerinde geçen “nazm-ı tefsîr” yahut “dürr-i nazm” ifadelerinden biri eserin adı olabilir mi? Yoksa bu ifadelerin mânâsı mı kast ediliyor? Bu konuda kesin bir şey söylemek zor.

Biz bu makalemizde adı geçen eserin Yâsîn tefsiri kısmını (v. 1^a-41^b/1136 beyit) sunuyoruz.

[v. 1^a]

.....⁵

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ

Ki taḥḫîḫ eyleyiserüz biz anı
 Kıyâmetde diri her ins ü cânı

Meh-‘izâruñla iy la‘l-i Mesîḥâ ?
 Ki mürde dilleri kıluruz iḥyâ

Ki anlardan yazaruz sağ eger çeb
 İlerü virdüğü a‘mâlini hep

Daḥı ardında koyup gitdügünü
 Eger ḥayr u eger şerr itdügünü

5 Daḥı adımların itdüm nüvişte
 İderler rāh-ı mescide gidişte

Rivāyet eyler ü dir İbn-i ‘Abbās
 Müfessirler emîri server-i nās

Sebeb bu âyetüñ budur nüzûli
 Fürü‘ın añladur bunuñ uşûli

Ki bir ḳavmüñ Medîne mescidine
 İrağ olmışdı rāh ol ehl-i dîne

Dilediler kıllalar terk-i mesken
 Ki ḥâzır olalar mescide erken

10 **Ve nektüb** âyetin Ḥaḳ itdi irsâl
 İder **mâ-ḳaddemü âşārahüm** dāl

Yazaruz anlaruñ her adımın biz
 Ki maḥv olmaz eyü yolda olan iz

⁵ Eserin, “Yâsîn” tefsirinin 12. âyetine kadar olan kısmı kopmuştur.

Dilerseñ rāh-ı mescide şevâbı
İrağ olmağımıñ anuñ şavâbı

Dağı buyurur ol faḥr-i risâlet
Ḥaber virürem olsun size ḥucceṭ

Anuñla maḥv ola 'isyânlaruñuz
Şalâḥa meyl ide tuğyânlaruñuz

[v. 1^b]

15 Dağı mertebeñüz dir ola yüce
Anuñla dürişesiz irte gice

Ol oldur ıṣṣıda şovukda dāyim
Vuzū idüp oluñ mescidde ḳāyim

Ki bir vaḳti edā itdükde bî-kem
Olasız muntaẓır bir vaḳt içün hem

وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ

Dağı her nesne kim ḥayr u eger şer
Ki yazduḳ levḥ-i maḥfûz içre ezber

Ki bizden olmadı hîç nesne maḥfî
Ki müstevfâ 'ulûmum oldı vâfî

20 Ki maḥfî olmadı hîç nesne bizden
Degül her 'ilme vâḳı' kimse sizden

وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا
الْمُرْسَلُونَ إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا

Ki ya'nî yâ Muḥammed kıl beyânı
Ki Mekke ḳavmine bir bir olanı

Ki Anṭāḳıyye kavminüñ mişâlin
Beyân it anlara ne oldı ḥâlin

Cemî'i yirlere virdük peyember
Ki anlara da göndürdük iki er

Pes ol ḳavm anlara inanmadılar
Helâk oldılar âḥir şanmadılar

25 *Hikāyet* kavm-i Anṭākiyye bir gün
Ki oldı ḥālī anlaruñ diger-gün

Meger ‘İsā peyember ol zamānda
Dine da‘vet iderdi ḥalḳı anda

[v. 2^a]

Şalup aşḥābını her bir bilāda
Varuñ dīn ögredüñ dirdi ‘ibāda

Ki Anṭākiyyeye göndürdi işnān
Birinüñ adı Yahyā biri Sevbān

Mesīḥuñ tā ki ol iki rasūli
Bularuñ uğradı bir yire yolu

30 Ki şehruñ yöresinde ol giderdi
Meger ol arada koyun güderdi

Selām itdiler ol pīr-i ‘azīze
‘Aleyk aldı bulardan size size

Didi anlara kim ne kişilersiz
Ki kıandan gelüben kıanda gidersiz

Eyitdiler biz aşḥāb-ı Mesīḥüz
Şaḥīḥüz sözlerümüzde faşīḥüz

Bu şehre geldük uş olursa rağbet
Ki ḥalḳın idevüz ḥaḳ dīne da‘vet

35 O pīr eytdi bu söz kim dersiz iy cān
Ki var mıdur bu da‘vāñuza burhān

Didiler vardurur budur ‘alāmet
Du‘āmuzla bulur her ḥasta şıḥḥat

Daḥı gözsüzlerüñ gözin açaruz
Du‘ā-yı ḥayr ile şerden kaçaruz

Daḥı ebraşları şağ eylerüz biz
Siyeh-baḥt olanı ağ eylerüz biz

O pīr eytdi gelüñ imdi hemāndur
Benüm bir oğlanum var çok zamāndur

- 40** Yatur ol hâsta vü dermânde her ân
Kimesne itmedi derdine dermân

Gelûñ evvel añâ eyleñ müdāvā
Ola kim anda şābit ola da'vā

[v. 2^b]

Varup üstine kıldılar du'ālar
Hemân dem sağ olup buldı şafālar

Ki dir ba'zılar ol pîr idi a'mā
Du'ā itdiler anda oldı bînā

O pîr oldur Hâbîb adıyla Neccār
Ki cān u dilden oldı anlara yār

- 45** Yayıldı bunlaruñ aḥbārî şehre
Gelen yanlarına olurdu behre

Nice şayruları sağ eylediler
Ki bu da'vâyı iblāğ eylediler

Nice gözsüzi bînā eylediler
Nice derde müdāvā eylediler

Çü bunlar buldılar ol yirde şöhre
Yetişdi bu haberler şāh-ı şehre

Didiler geldi şehre iki cānlar
Ki da'vā-yı nübüvvet eyler anlar

- 50** Ki da'vet eyledi anları sulṭān
Ne kişilersiz eydūñ didi iy cān

Didiler 'İsî vü nefḥ-ı Hudānuñ
Biz aşḥābındanuz ol muḳtedānuñ

Ki geldük kim olavuz size devlet
İdevüz cümleñüz ḥak dīne da'vet

Şu bütler kim işitmez daḥı görmez
'İbādet idene hîç nef'i irmez

Sizi men' itmege geldük biz andan
Sözümüz arıdur bizüm yalandan

- 55** Bu sözleri işitdi çünki sultān
O dem tıldı gāzabdan gözleri kan

Eyitdi siz meger kim cādularsız
Siħirle halkı azdurmak dilersiz

[v. 3^a]

Buyurdi bunları dögdiler ol dem
Şaç u şakallarını yoldılar hem

Tutup gezdürdiler şehri ser-ā-ser
Didiler cādularmış bu erenler

Sözine itmesün kes i'tikādı
Bularuñ fitne imiş çün murādı

- 60** Pes andan bend ü zindān eylediler
Elem-bīn ü perīşān eylediler

Yetişdi bu haber 'İsāya nāgāh
Ki beste olduğunu anlara rāh

Birsin daħı göndürdi ol hümāyūn
Ki adına anuñ dirlerdi Şem'un

Nitekim buyurur Qur'ānda Hādī
Ol ikiden bu şālişdür murādı

فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ

Ki ya'nī takviyet virdük ikiye
Üçünci birle pes işler bekiye

- 65** Çü Şem'un toğrı varup girdi şehre
Ki zindān kapusunda tutdı behre

Didi zindāncıya ol var mı destūr
Taşadduk eyleyem zindānda mestur

Virüp zindāncı ol dem aña destūr
Ki girdi içerü ol şem'-i pür-nūr

Virüp etmek uyuyanın uyardı
Ol iki kişinüñ katına vardı

Şorup anlara didi n'oldı ta'līl
Ki beñzer eylemişsiz katı ta'cīl

- 70** Sehivdür eylemişsiz çün ticâre
Gerekdi bunlara itmek mudâra
[v. 3^b]
Sizûñ temşilûñüz beñzer ki şuñâ
Ki bir hâtûn kişi uğradı buñâ

Ki 'ömrinde bir oğlancuğ toğurmış
Büyüse diyü tiz tiz iver imiş

Ta'ama henüz öğrenmedin oğlan
Virüp etmek tûrukmuş bağrına kan

Şatılmamış kumaş kâsid olmuş
Bu ta'cîl ile fikri fâsid olmuş
- 75** Sizûñ de işiñüz dönmiş aña çün
Yatuñ şabr eyleyüp siz bir iki gün

Ki sulţân ile ben varup olayın
Ola kim âşinâ düşem varayın

Dilerse Hâk sizi ben bu belâdan
Halâş idem unutmañuz du'âdan

Çıkup zindândan ol şâhib-firâset
Varup büt-hâneye itdi iķâmet

Ki cem' olmuşdı anda çok halâyık
Kimi mest ehl-i küfrûñ kimi ayık
- 80** Girüp Şem'un dağı tûrdı tapuda
Tazarru' eyleyüp vardı sücûda

Büte tapar şanurdu gören ilden
Bu hod Hâkka niyâz eylerdi dilden

Deyirden çıkdı girdi şehre ol yâr
Ki sağ oldu deminden nice bîmâr

İdüp bir nice i'câz anda ızhâr
Velî peygamberin dimezdi zinhâr

Şu deñlü oldu ki ol bende-i Rab
Kâtında oldu sulţânûñ muķarreb

- 85** Mudārā ider idi hālķ ile ol
 Ki buldı ‘āķıbet sulţāna rāh ol
 [v. 4^a]
 Meger sulţān didi Şem‘ūna bir gün
 İki kimse gelüpdi senden öñden

 Bu sen gösterdügüñ cümle kerāmet
 Ki anlar daķı gösterdi tamāmet

 Velī iy pīr-i dānā ol cūvānlar
 Nübüvvet da‘vīsın iderdi anlar

 Bizüm dīnümüze bāķıl didiler
 Gelüñ oluñ bize ķāyıl didiler
- 90** Tıutup ben daķı itdüm bend ü zindān
 Yaturlar bend ü zindān içre el-ān

 Didi Şem‘ün aña iy şehryārī
 Buyursañ görsevüz anları bārī

 Ol ikiye görelüm n’oldı huccet
 Ki eylerlerdi da‘vā-yı nübüvvet

 Varup zindāndan ol iki rasūli
 Getürdiler o dem buldı vuşūli

 Didi Şem‘ün sizi kim itdi irsāl
 Ki eylersiz bu resme ķıl ile ķāl
- 95** Didiler bizi göndürdi o Bārī
 Ki işlāķ ıdevüz biz bu diyārı

 Didi vaşf eyleñ anuñ şān u zātın
 Nedür Tañrıñuzuñ eydüñ şıfātın

 Didiler Tañrımız her mümkinātı
 Yaratdı **kün** demekle kāyinātı

 Virür maķlūķa rızķın eylemez aç
 Ki sen de görmek istersen gözüñ aç

 Anuñ hükmine kimse māni‘ olmaz
 Nice dilerse işler dāfi‘ olmaz

100 Didi Şem'ün ne huccet birle dirsın
Bu da'vâ-yı nübüvvet kim idersin

[v. 4^b]

Didiler hastaları eylerüz şağ
Du'âya mâni' olmaz bend ile bağ

Baraşlara şifâ virür du'âmuz
Revâdur dergeh-i Hâkda recâmuz

Didi Şem'ün anı ben de bilürem
Ne kim siz kılduñuz ben de kıluram

Yine bunlar didiler iy vefâdâr
Bizüm bir özge dağı fennümüz var

105 Kıluruz dağı gözsüzleri gözlü
Dağı şol söylemez dilleri sözlü

Didi Şem'ün bulara gözsüzüñ ger
Ki görmezken olursa gözi görür

Dileyem sizi şehden idem âzâd
Bu gamgîn göñlüñüzi eyleyem şâd

İşidicek bular bundan bu sözi
Bir oğlan buldılar yoğıdı gözi

Dağı ol tıflda iy nîkter hû
Ne gamze var idi anda ne ebrû

110 Bir iki gilve düzetdiler elden
Ol iki merd-i dānā āb u gilden

Gözinüñ yirine kodılar anı
Du'âya açdılar dest ü dehānı

İki göz virdi Hâlık aña bî-şek
Kamusınuñ gözinden oldu yigrek

Didi Şem'ün bunu ben de bilürven
Getürdiler bir anuñ gibi oğlan

Du'â itdi hemān-demde ol a'mā
Ki nā-bīnā iken ol oldu bīnā

115 Bular didi yine biz bilürüz hey
 Du‘ā ile ölü olanları hay
 [v. 5^a]
 Didi Şem‘ün diri kılmak ölümünden
 Benüm ol mu‘cize gelmez elümünden

 Eger siz idesiz bu resme şan‘at
 Sizi sulţāndan eyleyem şefā‘at

 Didiler anda şāha ba‘zı huddām
 Ki bir meyyit yidi gündür yatur tām

 Meger ġāyibdemiş anuñ babası
 Tavaqquf eylemiş āl u abası

120 Buyurdi şeh o meyyit oldu hāzır
 Çü bunlar oldılar ol laḥde nāzır

 Du‘ā eyledi anlar anda yek-fen
 Biri iḥfā ile ikisi cehren

 Dirildi ol ölü ol demde fi'l-ḥāl
 Ki şordılar o dünyādan nedür ḥāl

 Didi ol yidi gündür ölmüşem ben
 Cehennem olmuşıdı baña mesken

 Bu yidi gün içinde emr-i hādī
 Baña gösterdi yidi dürlü vādī

125 ‘Azāb oldu baña çok her birinde
 Bu yidi vādinüñ her bir yirinde

 Yidinci vādide cānumı nā-gāh
 Bağışladı yine cismüme Allāh

 Didiler baña ol dem bak yukaru
 Açılmış gökleriñ kapısı kamu

 Ki gördüm anda ben bir nev-cüvānı
 Elin aşāğa uzatmış o cānī

 Bu üç kişiye ol eyler şefā‘at
 Budur ol dünyeden ḥāl ü ḥikāyet

130 Didi şeh ben iki görürin anı
Sen üç didüklerüññ biri kıanı

[v. 5^b]

Didi birisi Sevbân biri Yahyâ
Birisi ol üçüñ Şem'un-ı 'İsâ

Bu üç beni saçumdan çekdi aldı
Çıkardı oldan ol od anda kaldı

Açup gözümi irişdüm murâda
Ki gördüm ben beni işbu arada

Hemân dem didi Şem'un şâha anda
Getürsünler buyur bütleri anda

135 Gelüp anlar da itsün mürde ihyâ
Ki mülzim olmayalum biz de şâha

Didi sulţân buña iy merd-i dānâ
Bütüñ ağız dili yok olsa gūyâ

Gözi yok kulağı yok anlaruñ ya
Ölüyi nice kılsun anlar ihyâ

Didi Şem'un o dem bu kişiler pes
Çü hâk söyler imişsin sen sözi kes

Uyup bunlara gel olgıl müselmân
Olasın tâ ki bunda anda sulţân

140 Baña senden direm kıaykı degüldür
Peyemberdür bular cādū degüldür

Çü böyle diyicek Şem'un-ı bî-bâk
Didiler bes o dem ol kıavm-i nâ-pâk

Bir imişsiz meger siz ittifākî
Bizi ızlâl içün idüp yaraķı

Degülsiz belki siz peygamber-i hâk
Ki âdem oğlanısız siz de ancaķ

قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ
الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ

Degülsiz didiler illā meger siz
Ki bizüm gibi siz de bir beşersiz

[v. 6^a]

145 Ki Tañrı vaḥy indürmedi size
Yalansız söylemeñüz anı bize

قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ
وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

Didiler biz size bilür o Raḥmān
Ki peygamberlige geldük atup cān

Bize vācib budur fermānın anuñ
Ki iblāğ idevüz Qur'ānın anuñ

Size lāyık budur taşdıķ idesiz
Bize teb'iyeti taḥķīķ idesiz

İdesiz cānuñuz dūzaḥdan āzād
Ki ğamdan ḳurtuluban olasız şād

قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ

150 Didiler anlara ol ḳavm-i maḥrūm
Sizi biz ğāyet ile görürüz şūm

Uğursuzsız yaramaz bed-ḳademsiz
Ki başdan ayağa derd ü elemsiz

Nitekim geldüñüz sizler bu şehre
Bulunmaz oldu bunda zād u behre

Ki sağlık gitdi geldi ḥastelikler
Ferāḥı gitdi geldi bestelikler

لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجِمَنَّكُمْ
وَلَنَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ

Eger bir yirde siz ṭurmazsañuz dek
'Azāb ider size bu cümleden pek

- 155** Bu resme nice sözler ehl-i zünnâr
Didiler taşâ diküp eylerüz dâr

قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ

[v. 6^b]

Didi bu üç rasûl anlara ol dem
Ki şümlükler sizünle oldı bâ-dem

İçünüz taşuñuz memlû olupdur
Ki küfr ü buğz u kibr ile tölupdur

أَيْنُ ذِكْرُكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ

Naşihat itdügümüz çün size biz
Bize 'âķ oldunuz iy kavm-i nâ-çiz

Ki haķ söyledügümüz çün size biz
Bizi ol ma'niden siz şüm görürsiz

- 160** Ki bizde şümlük yok sizdedür bil
Sizi bu küfrünüz itdi mu'allil

Çü bir t̄ayifesiz husrân içinde
Ki haddenden geçdünüz 'iṣyân içinde

وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى

قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ

اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْتَلْكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُّهْتَدُونَ

Ki ol merd-i Ḥabīb adıyla Neccār
Segirtti geldi şehre köyden ol yār

Didi iy kavm oluñ bunlara tâbi'
Ki bunlar istemez sizden menâfi'

Bu mürseller dilemez sîm ile zer
Ki size toğrı yol göstermek ister

وَمَا لِي لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

- 165** Dağı dir anlara Neccār-ı şādık
Çü halk itdi beni hallāk-ı hālīķ

Ne oldı bana kılmayam 'ibâdet
Aña eyler rucû'ı cümle millet

[v. 7^a]

Bu sözi ‘arz idüp dāyim o dīn-dār
Ki bunlara mu‘āvin oldı hem yār

Ki kendü hōd olupdı mü‘min-i evvel
‘İbādet h^vānına şunmışdı ol el

ءَاتَّخِذْ مِنْ ذُنُوبِهِ إِلَهَةً إِنْ يُرِذَّنِ الرَّحْمَنُ
بِضُرٍّ لَا تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئاً وَلَا يُنْقِذُونِ

Ki ya‘nī Tañrınıñ ğayrı bütāna
‘İbādet mi kılayın ol mekāna

170 Eger Tañrı baña iderse miñnet
Baña bütlerden irişmez şefā‘at

Didi Neccāra ol kavm-i bed-ef‘āl
Bu cādūlar seni de itmiş idlāl

Seni döndürdiler kendülerine
Ki beñzer hūlaruñ hep hūlarına

Girü gel dīnūñe dön yoḥsa zinhār
Seni de eylerüz anlarla ber-dār

Didi Neccār-ı şādık anda ol dem
Bu āyet ma‘nīsın bī-bāk u bī-ġam

إِنِّي إِذَا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

175 Dönersem ger sizūñ ben dīnūñüze
Sizūñ iy kavm-i şüm āyīnūñüze

Ben azmışlardan olurun ḥaḳīḳat
Size de dīnūñüze daḥı la‘net

إِنِّي أَمُنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمِعُونِ

Ḳodı kāfirleri Neccār-ı ‘irfān
Didi mürsellere iy ehl-i īmān

Ki siz tanıklık idüñ baña rüşen
İnandum birliğine Tañrınıñ ben

[v. 7^b]

Ki cān u dilden oldum ben müselmān
Benümçün diyesiz siz ehl-i īmān

180 Bu Neccâr ol Hâbîb-i pîre dirler
Ki şehre geldüğünde ol iki er

O mürseller buna tuş olmuş idi
Bunuñla başları hoş olmuş idi

Bunuñ bir oğlu vardı hasta ma'lûl
Du'â ile şifâ bulmuş idi ol

Müselmân olup olmuşdı selâmet
Girüp bir gâra eylerdi 'ibâdet

İşitdi mürselîni nâ-geh ol yâr
Ki her birini itmişler giriftâr

185 Hâlâş itmege geldi bunları ol
Velî kurtulmağa el virmedi yol

Bunı da tutup ol yüzleri kıra
Demür mîh ile kaçkıdılar divâra

Ol iki mürseli idüp bahâne
Orada itdiler taşâ nişâne

Şehîd oldu ol iki mürsel anda
Ki şimdi 'îş u nûş eyler cinânda

Hâbîb ol yirde kim çekerdi derdi
Behişt ârâyışın seyrân iderdi

190 Hudâ eydürdi aña **inne enne**
Hiṭâb-ı '**irci'** iy muṭma'inne

قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ

Didi gel gir cinâna çık buradan
Ki kurtul cümle derd ile belâdan

Ki kurtul gel bu dünyâ zahmetinden
Alabildükçe al Hâk rahmetinden

[v. 8^a]

قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ

بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ

Didi ol demde Neccār anda iy kâş
Benüm olsaydı sırrum ehlüme fâş

Beni yarlıgaduğın pâdişāhum
Hem ikrām itdüğün baña İlāhum

195 Baña kavmüm bileydi n'oldı ihsān
Ki anlar da olalardı müselmān

Bulup rahmet olur idi muḳarrer
Duḫūl-i cennet anlara müyesser

Bu sözi çün Ḥabīb eylerdi tekrār
İşitdiler anı ol kavm-i küffār

Ki yir yir taş urup ol bend ü bāğa
Düşürdiler anı andan aşığa

Bıraḳdılar ayak altına anı
Bağırsaḳlarınıñ çıkdı olanı

200 Şu deñlü depdiler ol dīn erini
Ki rīze rīze idüp her yirini

Ol eydürdi İlāhī bunlara sen
Hidāyet nūrın eyle şem'-i rüşen

Bular bilmezlüğinden cevri derler
Baña kendülerine cebr derler

Çıkınca rūḫı ol pīr-i 'azīzūñ
Sözi bu oldı ol ehl-i temīzūñ

Buñ anlar iderlerdi cefālar
Bu anlar içün eylerdi du'ālar

205 Zirā āyīni budur evliyānuñ
Daḫı 'ādetleridür enbiyānuñ

Bularuñ olmadı kīn tutma kāmı
Bular almaz 'adūdan intikāmı

[v. 8^b]

Ki ehl-i dīn olan ehl-i kīn olmaz
Hem ehli kīn olan ehl-i dīn olmaz

Rasûlu'llâh içün dir ehl-i aḥbâr
Uḥud cenginde bir dişini küffâr

Şıyup başın şikâf itdiler anda
Ol eylerdi du'âlar ol zamânda

210 İlâhî sen bu kavme it hidâyet
Dir idi buni ol kân-ı şefâ'at

Bular bileydi itmezdi cefâlar
Baña eylerler idi çok vefâlar

Şehîd itdi bu Neccârı çü küffâr
Hemân Cebrâ'ile emr itdi Kâhâr

Tutup ol şehri iki kapusından
Ayırdı yirlerini yapusından

Şu bir kâse gibi çalkadı anı
Ki virmedi birisine amânı

215 Ki na'ralar urup ḥaykırdı çâlâk
Kamusı bir uğurdan oldılar ḥâk

وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ
مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ

Ki ya'nî kavm-i Anṭâkıyyeye biz
Ki cünd indürmedük gökden bilün siz

Şehîd olduğda Neccâr-ı Ḥabîbî
Şoñında eyledük biz bu 'acîbî

Ki yokdur cünde benüm ihtiyâcum
Dilersem alurın düşmenden öcüm

Bir üyezle helâk eylerin ânî
Ki Anṭâkıyye kavmi gibi anı

220 Ki bir ḥaykırmasıyla Cebrâ'ilün
Helâk oldu kamusu cümle bilün

[v. 9^a]

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً
فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ

Helāk iden degül anları illā
Ki bir haykırması Cibrîlün ammā

Ki nā-geh eyledi bir şayha bî-bāk
Helāk olup xamusi oldılar hāk

يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ
إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

İy hasret ol ‘ibāda itdi ‘ișyān
Qıyāmetde olalar ehl-i husrān

Ki istihzā ide peygamberine
Peşīmān olup ol günde yirine

225 Fe-emmā eylemeye sūd u fāde
Bula her biri cürminden ziyāde

أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ
أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ

Ki ya’nī görmediler mi ki bunlar
Helāk itdük nice nice qarınlar

Çü bunlar ilerü hep oldılar çok
Ki gitdi bu yaña gelmezler ayruk

وَأَنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

Ki ya’nī cümle halk ola muhakkaḳ
Qatumuzda bizüm maḥzūr-ı muṭlaḳ

Eger hayr u eger şer hep cezāsın
Bulalar her neyise mā-‘adāsın

230 Buyurur ḥazret-i faḥr-i dü-‘ālem
Ve şallā’llāhü ‘aleyhi ve sellem

Ki sizden qalmaya hīç kimse illā
Su’āl ide aña Allāh ta’ālā

[v. 9^b]

O hâletde Hâk ile ara yirde
Ne tercümân ola anda ne perde

Göre a'mâlini sağ u şolında
Tamu odın göre bağa yolında

Su'âl ide o dem beş nesneden Hâk
Nedür ol beş nazâr eyle oñat bağ

235 Diye ne yirde itdüñ 'ömri fânî
Ne nesnede çürütdüñ di cüvânî

Neden kesb eyledüñ mâluñi diye
Neye şarf eyledüñ hâlûñi diye

Dağı 'ilmüñle ne itdüñ 'amel sen
Ki sen kimüñledüñ senüñledüm ben

Seni ne nesne aldadı di huccet
Ki baña itmedüñ anda 'ibâdet

Tütalum yine biz söz başına yol
Diyelüm anı kim size gerek ol

240 Bu aşhâb-ı kûrâyı itdi kışşa
Hâk anuñçün alasin sen de hişşe

Bu âyâtı anuñçün virdi Settâr
İderler birliğine cümle ıkrâr

وَايَةُ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَوْتَىٰ أَخْيِنَاهَا
وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ

Olur birliğine bu Tañrının dâl
Kılur ölmüş yiri ihyâ o fa'âl

Bitürür dağı yimişlerle dâne
Dağı otlar bitürür dâne dâne

Bitürür dağı envâ'-ı şükûfe
Koğarlar kavm-i Başra ehl-i Kûfe

- 245** Ki yirler o yimişden nev'-i insân
Hem otlar yaprağından ba'z-ı hayvân
[v. 10^a]

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ
وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ
وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ

Ki ya'nî yir yüzinde nice bostân
Yaratduķ yiyeler eşmārın insân

Akıtduķ anda bir nice 'uyûnı
Halâyık içeler anuñ şuyunu

Yiyeler ol ta'âmından olanı
Ki elleri ile düzdiler anı

Kimi anuñ 'ineb kimisi 'unnâb
Kimi ħurmadur anuñ ba'zı dūşâb

- 250** Ki ya'nî biz yaratduķ bunca ni'met
Ki şükr itmez mi anlar ħanı ħayret

Ĥaķuñ birliğine eyler delâlet
Ĥıyâmet günine daķı bu âyet

Ĥurumuş yirlere virür ħayâtı
İder tâze maķarla her nebâtı

Daķı güz olıcaķ ħurudur anı
Ölü gibi ħomaz cisminde cânı

Delîl oldu bu aña kimse mâni'
Degüldür ħükmine emrine dâfi'

- 255** Her işde ħükm ider nice dilerse
Aña âsândurur her ne iderse

Vezîri yok şerîki yok o şâhuñ
Güvâhıdur bu sözler ol İlâhuñ

Ki zehr-i zemherîrle rûy-ı her-câ
Ĥararup yanmış iken eyler ihyâ

Bahârûñ faşlını ol tâhir ü pâk
 Bu arz-ı meyteye kılduğı tiryâk
 [v. 10^b]
 Delâletdür kıyâmetde bu âyât
 Diri olduklarına cümle emvât

260 Buyurur ol Rasûl-i fahr-i âlem
 Ki urur yarası olana merhem

Kaçan kim görseñüz faşl-ı bahârı
 Kıyâmet günün eyleñ yâdigârı

Ne hoş beñzer kıyâmet günine ol
 Ki teşbîh olduğına budurur yol

Ki bir kaç vech iledür aña ta'bîr
 İdelüm her birin tahtır ü tahtır

Budur evvelki vechine işâret
 Ki yir altındağı olan nebâtât

265 Bahâr olsa gelür cümle zuhûra
 Kimi mârâ ğıdâdur kimi mûra

Kıyâmetde dağı budur hikâyât
 Vücûda geliserdür cümle emvât

İkinci vech bu oldı işâret
 Bahâr itmek murâd itse irâdet

Kime râhat olur bu kime miñnet
 Buña benzer hemân rûz-ı kıyâmet

Kimine şâdlıkdur kime ğuşşa
 Alur bu behreden her kişi hişşe

270 Üçünci vech budurur işâret
 Ki idrâk eyle sözi aña hikmet

Şular kim oldılar yazın fütâde
 Ta'âmın yâbis itmişdür şitâda

Bahâr olsa olur dürlü sebebler
 Belürür gövdede kahr u cerebler

Uyup nefesine kim yirse haramı
 Dağı her şübhelü olan ta'âmı
⁶

[v. 11^a]

Ki ya'nî âdemüñ oğlanlarını
 Gemide şaqlaruz olanlarını

275 Ki ol fülküñ ne eli var ne pâyı
 Ki anuñ rüy-ı deryâ oldu câyı

Egerçi cânı yok deryâda gezer
 Ki cânlu gibi şu içinde yüzer

Ki olur bir maḥalde şöyle kalur
 Ki on günlük yolu bir günde alur

Delîl oldu dağı şol nesneler siz
 Olara merkebüñüzdür binersiz

Kiminüñ yirsiz etin kimine yük
 Urursız üstine küçük ya büyük

280 Şol üstür gibi dağı fil eger at
 Eger gevdür eger büzdür eger şât

Bular gibi tüvānger cānavarı
 Musahḥḥar eyledi size o Bārī

وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ
 إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ

Eger dilersevüz biz anları ğarḳ
 İdevüz itmeye kimse birin farḳ

Ki ya'nî anlaruñ mürdelerine
 İrişmeye 'ināyet hīç birine

Meger kim girü bizden ola raḥmet
 Ki anlardan ola ta'hīr ü zaḥmet

285 Koyavuz bu cihānda biz o cānlar

⁶ Buradan itibaren 7 âyetin (35-42) tefsir edildiği varaklar kopmuştur.

Ecel vaktine dek yürüye anlar

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ
وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

Buyurur ya'nî ol hayy u tüvâna
O 'allâmü'l-guyûb ol ferd-i dānā

[v. 11^b]

Kaçan dinilse kâfirlere sözden
Ki korkuñ öñüñüzden şöñuñuzdan

Ḥudādan ola kim rahmet bulasız
Ki anuñla Ḥağa lāyık olasız

Ne deñlü itseler böyle naşîhat
Ḳabûl itmezler anı ehl-i şîrket

290 Didügi *mā-beyne eydiküm* esbak
Ki cürm-i māziye ıtlāk ider Ḥağ

Ve mā-ḫalfek didüğinden murādı
Ki müstaḳbel vebālidür o Hādī

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ
إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ

Buyurur ya'ni kim ol ferd-i vāḥid
Olur da'vātına āyātī şāhid

Ki gökden gelmeye budur işāret
Ḥağuñ āyetlerinden hîç bir āyet

Eger birdür eger biñdür eger yüz
Ve illā anlar andan döndürür yüz

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ
قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا
أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ
إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ
وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

295 Kaçan mü'minler eytse ehl-i küfre
Ki ya'nî size Hâkdandır bu behre

Taşadduk eyleñ ol nesne ki Allāh
Size virmişdürür rızkından ol şāh

Pes ol kāfirler itdiler ta'āmı
Virelüm mi bize lāyık ola mı

Şu kimselere kim Allāh ta'ālā
Dilese anlara eylerdi i'tā

[v. 12^a]

Bilürsiz siz ki bize Tañrı virdi
Varuñ size de virsün Tañrı vir di

300 Size çün Tañrıñuz virmedi nānı
Ya biz nice virelüm size anı

Siz azgunlarsuñuz kim rüz idersiz
Koduñuz Tañrıyı bizden dilersiz

Bu sözde vech-i telbīs ile anlar
Bu nev'a didiler nice yalanlar

Ki infāk itmeyelüm diyü küffār
Didi mü'minlere bu resme güftār

Hıfāb eyleyüp eydür Hâk ta'ālā
Dālālet sizdedür iy gebr ü tersā

305 Taşadduk itmeyelüm diyü huccet
İdersiz mü'minīne böyle 'illet

O mü'minler recā itdügi sizden
Ki ma'nīde dilerler anı bizden

Ki zīrā size de biz virürüz rüz
Ki yir içre giresiz her şeb ü rüz

Hâkīkatde sizüñ de mālūñuz heb
Benümdür dir 'itāb eyleyüp ol Rab

Didi kāfirlere ol ehl-i imān
Taşadduk virüp olmazsınız müselmān

310 Kıyâmetde ne virürsüz cevâbı
İdicek Hâk hîṭâb-ı müsteṭâbı

Didi kâfirler ol va'de kılursız
Kaçan ola didiler ne bilürsüz

İdüp kâfirlere Bârî hîṭâbı
Ki mü'minler yöninden bu cevâbı

Virüp bu âyetini itdi irsâl
Nice dilerse işler çün o fa'âl

[v. 12^b]

مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً
تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ

Ki ya'nî buyurur ol bende-perver
O kâfirler degüller muntazırlar

315 Çü İsrâfilûn illâ şayḥasına
Bu cür'et böyle bularuñ nesine

İnanalar işidüp ol şayḥı
Ki bunlaruñ mesâ ola şabâhı

Ki nâ-geh ire ol şayḥa bulara
Uyurken h'âb-ı gâfletde uyara

Huşûmetde bular âzâr iderken
Kimi şatu kimi bâzâr iderken

Buyurur bir nişânında yine Hâk
Budur ma'nî me'âline oñat bak

لَا يَأْتِيَكُمُ إِلَّا بَغْتَةً

320 Kıyâmet gelmeye añsuzda illâ
Gele dir buyurur Allâh ta'âlâ

Daḥı buyurur ol şâh-ı risâlet
Ki şöyle añsuzın gele kıyâmet

Ki hattâ bir kişi tavarların dir
Şuvarur iken ol giç ola ya ir

Ya kumaşın şatarken ya terāzū
Elinde nesne tutarken ola bu

Dağı bir kişinüñ ağızında ni'met
Yiye yürür iken kopa kıyāmet

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً
وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ

- 325** Ki ya'nī şöyle tiz kopa kıyāmet
Vaşıyyet itmege olmaya tākāt
[v. 13^a]

Esenleşimeyeler birbiriyle
Oğul ata ile 'avret eriyle

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ

Ki üç kerre urıla ya'ni kim şūr
Ezel güninde böyle oldu meştūr

Şekilde bir qarın gibidür ol şūr
Turur İsrāfilüñ ağızında maḥzūr

Eger ḥayvān u sā'irdür ger insān
Ki şūr içindedür bu cümleten cān

- 330** Olupdur muntazır ol şūr elinde
Ḥaḳı tesbīḥ ider dāyim dilinde

Ne vaḳtın kim ide emr ol tūvānā
Ki şūr ü r diyü Allāh ta'ālā

Hemān İsrāfil üre şūr ol dem
Yirinde ḥarc ide maḳdūr ol dem

Yakın ola kaçan rūz-ı kıyāmet
Belüre ḥaḳ içinde çok 'alāmet

Çok ola fışk ile ḥaḳkuñ fesādı
İdeler birbiri ile 'inādı

- 335** 'İlim götrüle kılmaya 'ameller
Kılalar yok yire tūl-ı emeller

Biri de her kişi 'ādetleriyle
Bu fānī dünyenüñ lezzetleriyle

Batup ğafletlere işlü işinde
Yürürken her biri tuşlu tuşında

O dem İsrâfile hüküm ide Allâh
Ki şûnî ür diyü emr ide nâgâh

Ki İsrâfîl üre bir kerre şûnî
Düşe halk heybetinden bir uğurî

[v. 13^b]

340 Ola her birisinün zehresi çāk
Düşüp yüzleri üzre olalar hāk

Yatarlar bir zamân bî-‘aql u bî-hüş
Ola ol şayhadan her biri ser- hoş

Birezdan gele ‘aqlı başlarına
Ki hayrân olalar Hāk işlerine

Bağalar göklere тұrur yirinde
Nücümü yine sâbit her birinde

Yire bağup göreler iy qarındaş
Tұrur yirlü yirinde tağ ile taş

345 Diyeler ra‘d imiş bu şayha illā
Qatı olup bizi denk itmiş iyvā

Ki her birisi ola yine meşğūl
Yimege içmege az u eger bol

Gelüp her biri yine bir araya
Ki evvelki gibi bey‘ ü şirāya

Qarışup bir zamân virüp alalar
Bu şūruñ şavtnı ğayrı şanalar

Zamāndan şoñra yine Hāk ta‘ālā
Ki İsrâfile emr idüp diye yā

350 Ki şûnî bir dağı ür diye üre
O heybetden hālâyıq baqa göre

Ola göklerle yirler müteharrik
Ki böyle eyleye anı muharrik

İrişe zelzele arz u semāya
Ki perrān olalar tağlar hevāya

Ki gökler yarlıp döküle encüm
Tutulup ay ile gün olalar güm

Deñizler kaynaya yidi deñizler
Bir ola korkudan uça beñizler

[v. 14^a]

355 Şoğulup gide ol da ol zamānda
Ki bir kaṭre şu qalmaya cihānda

O heybetden ne varsa cümle maḥlūk
Helāk olalar olup her biri yok

Meger ‘arşı götürenler qalalar
Ḥudā emr ide anlar da öleler

Pes öle cümle qala dört ferişte
Ki ol dördüñ biri Cebrā’il işte

O dördüñ birisi daḥı Mikā’il
Birisi oldı İsrāfil-i fā’il

360 Birisi daḥı ‘Azrā’ıldür anuñ
Melā’ik-i muḥarrebler olanuñ

Pes emr eyleye ‘Azrā’ile Allāh
Diye al cānın anlaruñ da nāḡāh

Pes ‘Azrā’ile de emr ide Ḳahhār
Ki sen daḥı senüñ cānuñı al var

Döşeye bir qanadın altına ol
Birisin daḥı üstine o maḥbūl

Ki zār u zār olup nālān u giryān
Diye bileydüm iy ḥükm issi sulṭān

365 Ki cān acısını şarp olduḡın ben
Hiç ādem cānın almazdum bedenden

Daḥı bir kerre şöyle ide feryād
İrişmeye anuñ feryādına dād

Eger mürde olan zinde olaydı
Diri 'âlemde bir kes kalmayaydı

Helâk olaydı feryâdın işiden
Revân olaydı cânı her kişiden

Pes 'Azrâ'il dağı teslîm idüp cân
Diri kalmaya yirde gökde bir şân

[v. 14^b]

370 Hemân bâkî kıla Allâh ta'âlâ
Fenâsı yoğdur anuñ hergiz aşıla

Ĥaberde şöyle gelmişdür ezelden
Bu âyet gelicek ol lem-yezelden

كل نفس ذائقة الموت

Ki ya'nî her nefis tatsa gerekdür
Ölümün şerbetin yutsa gerekdür

İşidicek bunu cümle melâ'ik
Eger yüzdür eger biñdür eger yek

Sevinüp didiler çün şürb-i mevti
Nüfûs ehli içermiş cām-ı fevti

375 Çü bizde nefis yoğdur ölmezüz biz
Ölümünden bākümüz olmaya hergiz

Hemân bu âyeti göndürdi Hādî
Ki gitdi bunlaruñ da ağızı dadı

كل من عليها فان ويبقى وجه

ربك ذو الجلال والاكرام

Helâk olsa gerekdür cümle eşyâ
Hemân bâkî kıla Allâh ta'âlâ

Feriştehler işidüp bu nişânı
Ki bildi olduğın anlar da fânî

Pes olup cümleten maḥlûḳ mevtâ
Ki andan soñra ol Allâh ta'âlâ

380 Yiri gögi dürüp tōmār idüp Hāk
Ala kudret yedine ferd-i mutlak

Diye kanı benüm rızkum yiyenler
Baña t̄a‘at ‘ibādet itmeyenler

Ḳanı cebri olan ol münharifler
Şıfāt-ı kibriyāyı muttaşflar

[v. 15^a]

Ḳanı ol mülk benüm hüküm ü hükümet
Diyüp da‘vā iden ehl-i riyāset

لمن الملك اليوم

Diye bugün kimüñdür mülk kanı
Girü kendü cevābın vire anı

الله الواحد القهار

385 Ki ya‘nī mülk Allāhuñdurur bir
Durur ƣahhār u ƣāhirdür o Ƙāhir

Pes andan bu fenā-yı dār-ı ğaddār
Baƣası olmayan dünyā-yı mekkār

Yata kırk yıl ƣadar vīrān u hālī
Pes andan şoñra ol sübhānū ‘ālī

Ki ‘arş altında bir deryā-yı beyzā
İdüpdür ƣudretinden anı peydā

Şu ak süd gibidür ol baħr iy cān
Ki dirler anuñ adın baħr-ı ģayvān

390 Tamām kırk gün bir eksüksüz o sulţān
Ki yağdura o yemden yire bārān

O hāk olmuş bedenlerle süñükler
Daħı ol ƣürümiş etler kemükler

Bahār eyyāmı vaƣtinde nebātāt
Biter gibi biteler cümle emvāt

Daħı buyurur ol sulţān-ı server
Bedende cümleten ƣürür kemükler

Ve illâ üstüḥvânı kalça tende
Çürümez ba'zı a'zâ gibi ten de

395 Beden olur anuñ üstine bünyâd
Ki böyle didi ol mümtâz-ı evlâd

[v. 15^b]

Pes andan şoñra ol Ḥallâk-ı mutlak
En evvel eyleye İsrâfili halk

Ki emr eyleye ol dem üre şûrı
Yine iḥyâ için ehl-i ḳubûrı

ايها العظام النخرة والجلود البالية

Di kim iy çürümiş tenler süñükler
Ve iy toprak olup yatan ilükler

Diye kim iy deride olmuş deriler
Diye iy kendüden olan berîler

400 Daḥı diye iy soğulmuş tamarlar
İy büzilmiş boyunlar ile serler

İy tağılup yatan saçlar sakallar
Ṭuruñ iy tayınan ayaklar eller

İy deryâlarda ğarḳ olan bedenler
Ve iy toprak olan ḳuruda tenler

Diye iy cânavarlar ḳurşağında
Eriyenler şolında vü şağında

Ṭuruñ yukarı bugün 'arz-ı ekber
Olupdur cem' oluñ bir yire yek-ser

405 'Araşât arzına varuñ emekdür
Şoru ile ḥisâb olsa gerekdür

Ṭura bu cümle maḥlûḳât ol dem
Şol uyḳudan uyanır gibi sersem

Ki baş ḳalduralar ol demde her pâ
Nitekim buyurur Allâh ta'âlâ

فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ

Ki şūr ürüliccek ya'nī ḥalāyık
Ki mest olmuş iken olalar ayık

[v. 16a]

Ṭuruban merḳadından vara maḥlūk
'Araşāt arzına az u eger çok

قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا
وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ

410 Ki ya'nī eydeler iy vāy bize
Bizi kim olmuş iken rīze rīze

Bizi kim yatduğumuzdan ḳopardı
Ki dermān eylemişken bize derdi

Ki zīrā ol ḳihil-sāl içre āyā
Guristāndan 'azāb götüre Mevlā

Ki ya'nī her birisi olup iḥyā
Şol uyḥudan uyanmış gibi ola

Diyeler bizi kim eyledi bī-dār
Uyurken uyḥumuzdan ḳār u nā-ḳār

415 Ki ḳünkü bileler ḳopmış ḳıyāmet
İde her birisi yüz biñ nedāmet

Bu ol va'de gūnidür diyeler vā
Dimişdi bize Allāhü ta'ālā

Diyeler daḥı ol pūsīde serler
Ki gerḳek dir idi peygāamberler

Olup sā'ī 'ilimde vü 'amelde
Kim eydür ba'zılar işbu maḥalde

Bu söz isnād olundı mü'mināna
Ki tevbīḥ itmek içün münkirāna

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيِّحَةً وَاحِدَةً
فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

420 Ki ya'nî ol kabirden koparan halk
Degüldür illâ İsrâfîlûn ancağ

Ki bir şayhasıdur bir şayha birle
Ölüp bir şayha birle girü dirle

[v. 16b]

Çamu mü'minler ü tersâ vü kâfir
Çatumuzda bizüm hep ola hâzır

SU'ÂL

Ne kurbıyyet ola Tañrı ta'âlâ
Çatında kâfire kim diye Mevlâ

Ki bizüm çatumuzda ehl-i küffâr
Olalar dimele hikmet ne ihzâr

CEVÂB

425 Murâdı kurbdur kurb-ı hisâbı
Dur Allahuñ dağı kurb-ı 'azâbı

Degüldür ya'nî kim kurb-ı kerâmet
Ki böyle didüğine budur 'illet

Arada vâsıta olmaya aşlâ
Şora her nesneyi Allâh ta'âlâ

فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئاً
وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

Bugün ya'nî kıyâmet günidür hîç
Kimesneye zulüm yok ir eger giç

Dağı görmeyesiz dir Hağ ta'âlâ
Olan a'mâlûnüze göre illâ

430 Bileler bu ikinüñ muğtezâsı
Ne imiş 'âmil olana cezâsı

Ki zîrâ Hağ ta'âlâ ins ü perrî
Yaratdı 'aql virdi hayr u şerri

Hayır işleyene hayr olacağın
Ki bildürdi şer iden bulacağın

Dağı virüp 'aṭā eyledi Bārī
Her âdem oğlanına ihtiyârı

[v. 17a]

O kim ḥayr ihtiyâr itdi rızāsın
Bulur ḥayr itdügünün ol cezāsın

435 O kim şerr ihtiyâr itdi cezāsı
Aña göre olur âḥîr cezāsı

Pes imdi her kişi ḥayr u eger şer
Ne kim itse cezāsını bulısar

Ki hîç kimseye zulm itmez ezelden
Nişân bu resmedür ol lem-yezelden

فمن يعمل مثقال ذرة خيرا يره

ومن يعمل مثقال ذرة شرا يره

Meger günlerde bir gün içre Behlül
'Azîmet eylemiş idi tıttup yol

Didiler aña kıandandur gelişün
Nedür bu yolda endîşeñle işün

440 Eyitdi tamudandurur gelişüm
Od almağıdı andan benüm işüm

Velâkin bulmadum ben anda odı
Ne odun vardurur anda ne düdi

Didiler ne 'aceb söz bu tamuda
Ḥad u pâyân olur mı anda oda

Didi her kişi odı bundan anda
Eliyle iltür arama yabanda

Yine söz başına varalum irden
Ḥalâyık çünki turalar kabirden

445 Baş açuk yalın ayağ aç u 'uryân
Ciger biryân u teşne dîde giryân

Ki biñ yıl anda ser-gerdân olalar
Ki her birisi ḥayretde kalalar

Velî mü'minlere bu elf olan 'âm
 Ki bir sâ'atca gelmeye ol eyyâm
 [v. 17^b]
 Rivâyetdür ki eyler ehl-i aḥbâr
 Meger 'Âyişe-i Şiddîka iy yâr
 Didi kim yâ Rasûla'llâh 'uryân
 Kopard mı anda 'avretler de iy cân

450 Eyitdiler beli 'uryân kopardar
 Ne var ise kamu âl u abâlar
 Eyitdi 'Âyişe giryân olup vâ
 Ki ḥâtûnlar olur ol günde rüsvâ
 Didi aña Rasûlu'llâh-ı ḥâkim
 O gün yâ 'Âyişe bir gündürür kim
 Kişi kendüyi 'avret midür er mi
 Bilimeye daḥı geç midür ir mi
 Bu kanda kaldı ḡayrı göre peydâ
 Didi ol muḳtedâ-yı ehl-i bînâ

455 Yine söz başına idüp şurû'
 Beyân eyleyelüm aṣl u fûrû'
 Feriṣtehler alup ḥalkı gideler
 Ki maḥşer yirine ḥâzır ideler
 Olar kim dünyede şâlih 'ameller
 Kılup itmişler idi ḥûb emeller
 Olara ol 'amel zenden ü erden
 'Înân u zeyn ola ol sîm ü zerden
 Bineler nûrdan bunlar burâka
 Varalar ger yakın u ger ıraka

460 Varalar bî-elem maḥşer yirine
 'Aṭalar ola Ḥaḳdan her birine
 Olar kim bed-'amel olmuşdı pîşe
 Hemân bār-ı girân ol dem irişe

Uralar ol yüki arķalarına
Süreler anları maḥşer yirine

[v. 18^a]

‘Amellerine göre her baş ayak
Kimi yüz üstine kimisi yayaķ

Sürüni sürüni maḥşer yirine
Varalar kim sevine kim yirine

465 Pes andan emr ide ḥurşide Bārī
Tuta başları üstinde ķarārı

Ağır yük arķalarında daḥı hem
Ola dört yanları nār-ı cehennem

Yuķarudan güneş aşıģadan od
Ḥarāret bunları eyleye maḥdūd

Kimi biline dek kimi dizine
Tere batup çıķa dizi gözine

‘Araķ içinde kimisi ola ğarķ
Ki itmeye ‘araķdan kendüyi fark

470 Teri yetmiş zirā‘ yirden aşıģı
Giçe bu ola bunların ıtırāģı

Pes ol gün gölge bulunmaya ašlā
Meger kim sāyebān-ı ‘arş-ı a‘lā

Pes ol vaķtde yidi dürlü ṭavāyif
Alalar sāye-i ‘arşdan vezāyif

Biri ‘ādil meleklerden ikinci
Yigitlüğinde anlar buldı genci

İdüp tevbe kılup şālīḥ ‘ameller
Bular ola bu iḥsāna maḥaller

475 Üçünci mescide olup mülāzim
‘İbādet ķılmaģıģün ola ķāyim

Budur dördünci Tañrıçün erenler
Biri biri ile dostluķ idenler

Beşincisi budur anuñ taḥakkuk
Ki maḥfî ola virdügi taşadduk

[v. 18^b]

Budur altıncı şu kim her cihetden
Ola fâriğ maḥall-i ma'siyetden

Utanup işlemeye ol günâhı
Ki ḥâzır göre her yirde İlâhı

480 Yedincisi budur añup günâhın
Gözi yaş ağıdup artura âhın

Bu yedi tâyifeye Ḥaḳ ta'âlâ
Ki 'arşı sâyesinde vire me'vâ

Ḳala bâkî ḥalâyık biñ yıl anda
Ol ıssıda yanalar ol zamânda

Pes andan bu ḥalâyıkı süreler
Ḳarañlık bir araya irüeler

Olar kim mü'min ü müslim olalar
Ki bir sâ'atda zulmetden çıkalar

485 Ola her birisinüñ yüzleri aḳ
Güneş gibi münevver ola âfâḳ

Olar kim kâfir ü tersâ olalar
Ki biñ yıl ol ḳarañuda ḳalalar

Ki biñ yıl olıcaḳ andan çıkalar
Olup her birisi yüzi ḳaralar

Pes andan soñra bu ḥalkı süreler
Ḳamu arz-ı ḥisâba irüeler

O yirde on serâ-perde bulalar
Ki her bir perdede biñ yıl ḳalalar

490 Daḥı her perdede bir güne hem-vâr
Su'âl ola bulara anda tekrâr

Evel perdede ḥurmetden şoralar
İkincisinde şehvetden şoralar

Üçüncisinde atadan anadan
Şora dördüncide âl u abâdan

[v. 19^a]

Beşinci perdeye çün el uralar
O dem kıldan karavaşdan şoralar

Hem altıncıda kavm u akrabâdan
Yedinci perdede rahm-ı şilâdan

495 Sekizincide şoralar hasedden
Toğuzuncıda inkâr-ı ahaddan

Onuncu perdede gıybetden ola
Su'âl itdükleri ol yirde kula

Buları her ki şaklamış ola ol
Ki bir sâ'atde bunlardan bula yol

Ki her kim bunda takşîr itmiş ola
Koyup toğruyı egri gitmiş ola

Kalup her perdede biñ yıl olup zâr
Olalar kendülerden cümle bîzâr

500 Süreler yine bu halkı oraya
Bitileri okunduğı araya

Ki biñ yıl dağı ol yirde kalalar
Kılalar bunlara cevır ü cefâlar

Yesârı ger yemîni her birine
Sevinmek yirine bunlar yerine

Yaralar ba'zısının arkasını
Çeküp çâk eyleyeler yakasını

Bağırından elin taşra idüp cer
Bitisin şol eline vire dâver

505 Dağı emr eyleye ol şâh-ı dâver
Okun a'mâlünüz her neyse yek-ser

Ne itdünüzse dünyâda göresiz
Gözünüzle görüp alup viresiz

Açalar her birisi nâmesini
Çeküp çāk ide bunlar cāmesini

[v. 19^b]

Eyülük eyleyen bula cezāsın
Aña göre yine hem mā-'adāsın

Pes andan süreler mīzān yirine
Kamusın kim sevine kim yerine

510 Ki mīzān 'arş öñinde bir terāzū
Kurulmuşdur olup keffeyni cādū

Müvekkeldür anuñ üstinde Mikāl
Ki tartılır iki keffinde a'māl

Şağında keffesinüñ tura Rızvān
Hazine-dār-ı cennetdür o sulţān

Sürüş-ı rahmet ola anda hāzır
Yanında olalar emrine nāzır

Ola tāt ile hülle ellerinde
Senālar cārī ola dillerinde

515 Kimüñ kim ola hayrı şerre gālib
Vireler hülleyi egnine alup

Gideler bindirüp anı burāka
Varalar cennet içinde turaça

Tura şol keffesinde çok zebānī
Sözinüñ dadı yok acı zebānı

Ola oddan kabālar ellerinde
Ki düşünām ola sözi dillerinde

Dağı oddan selāsillerle ağılāl
Turalar ellerinde tutup a'māl

520 Kimüñ olsa girān şerri hayırdan
Tutarlar anı anlar bir uğurdan

Virürler cismine oddan kabāyı
İderler cānına cevri ü cefāyı

Bu resme olduğundan sonra aḥvāl
Ayağına ururlar oddan aḡlāl

[v. 20^a]

Ṭaḡup zencīr-i nārı gerdenine
Süre süre yüzün rūy-ı zemīne

Çeke çeke alup andan giderler
Cehennemde ‘azāb-ı saḡt iderler

525 Buyurur ol şefī‘-i ḡavm-i ümmet
O şāḡib-devlet ü ehl-i sa‘ādet

Getürüp bir kişiyi ümmetümden
Tevaḡḡu‘ eyleyeler himmetümden

Şaçalar üstine toḡsan toḡuz nār
Ki her biri ola bir pāre tōmār

Ola her nāmenüñ ṭılı inince
Ki başdan ayaḡa göz ırmeyince

Yazılmış ola içinde günāhı
Diye ol pādīşehler pādīşāhı

530 Benüm ḡatumda yā ḡulum bulara
Sen inkār itmege ola mı çāre

O miskīn eyde ḡāşā yā İlāhī
Ki düşmüş ḡullaruñ sensin penāhı

O ḡula yine diye Ḥaḡ ta‘ālā
Benüm ḡullaruma yok ḡayr-ı Mevlā

Ki benden zulm gelmez ‘ādilem ben
Benüm iḡsānuma gel lāyık ol sen

N'ola varsa ḡatumda seyyi’ātuñ
Ḥayırma kim ma‘ādur ṭayyibātuñ

535 Pes andan sonra bir barmaḡ ḡadarca
Şu bir nāme ki ṭılı ini ince

Ḥoyalar bu biri keffe mizāna
Uyar mı göreler vezni miyāna

Bu bir toḡsan toḡkuzdan ola sengîn
İdeler bunuñ evzânına taḡsîn

[v. 20^b]

Bu bir bitide bu ola kitâbet
Ki mazmûnında ola bu şehâdet

اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان

محمد ا عبده و رسوله

Ki bundan şöıra diye Hâḡ ta'âlâ
Saña bu sözle cennet oldu me'vâ

540 Degüldüñ dünyede bundan cüdâ sen
Anuñcün yarıcuñ oldum senüñ ben

Girân itdüm mizânüñ himmetümle
Yüri gir cennetüme raḡmetümle

Meger 'Âyişe-i Sıddîḡa nâgeh
Su'âl idüp Rasûle oldu âgeh

Didi bu yâ Rasûla'llâh ola mı
Ḳıyâmetde Rasûl ehlin aña mı

Didi üç yirde ol luḡf ile mu'tâd
Ki kimse kimseneyi itmeye yâd

545 Birisi oḡuna nâmeler anda
Biri daḡı mizân ḡurula ḡanda

Birisi de şırâḡ ola bu üçüñ
Meşâḡḡat ola yolları bu göçüñ

Bu üç yirde ḡalâyıḡ ola ḡayrân
Ki bilmeye özüni bende sulḡân

Süreler ḡalkı mizândan şırâḡa
Geçid başın ideler ḡalk ihâḡa

Şırâḡ ol bir ḡarâyb köpridür ol
Ki üç biñ yıl menâzildür aña yol

550 Biñi yoķuő biñi iniő biñi düz
Ne ay aydını var anda ne gündüz

Ki kıldan incedür keskin kılıçdan
Ki anuñ farķ olunmaz başı kıçdan

[v. 21^a]

Cehennem üzredür gören belikler
Eser yel gibi altında yelikler

Zebāniler çeker çengelleriyle
Düşüre oda halkı elleriyle

Yedi yirde su'āl ideler andan
Eñ evvel şoralar dīn ü imāndan

555 İkinci diyeler n'itdün şalātı
Üçüncide çıkardun mı zekātı

Diye dördüncide tutdun mı rüze
Kirām itdün mi ol devletlü rüze

Beşinci hacdan ideler su'ālī
Cevābı olmayanuñ n'ola hālī

Şeşümde şoralar ğusl ü vuzūdan
Yedinci koñşılıķdan yaķşı hūdan

Eger bunlarda itdi ise taķşīr
Ola her mes'ele biñ yıl aña yir

560 Kıyāmet elli biñ yıl olduğı yol
Bularuñ i'tibārı iledür ol

Kıyāmet elli mevķıfdur varalar
Ki her mevķafda biñ yılca turalar

Velī mü'minlere bir sā'at ola
Bular ol miñnet içre rāḥat ola

Geçe evvel sırātı faḥr-i 'ālem
Şaḥīḥ olan budur Allāhü a'lem

Şırātuñ varuban sağında tura
Du'ā idüp yüzün dergāha ura

565 Şoralar dağı zulm ile sitemden
Ne aşşı kişiye ol gün nedemden

Du'asında bu ola 'arz-ı hâcet
İlâhî ümmetüm eyle selâmet

[v. 21^b]

Halâyık çün şırâtı giçeler hep
Ferîştehler 'alemlerle mu'âkab

Livānuñ birin evvel Muştafāya
Getüreler anı ol pür-şafāya

Ola tûlî anuñ biñ yıl kadar yol
İni dağı aña göre ola bol

570 Livā-yı hamd bu sancağıñ adı
Zümürüddendürür anuñ 'imādı

Ola yâķūt-ı aķmerden sinānı
Buña göre dağı girü ķalanı

Dağı hem ķabzası aru gümüşden
Ola pervāzı nūrānî güneşden

Dağı üstinde üç saır ola meştür
Midādı müşķ ü 'anber kâğıdı nūr

Bu ola saır-ı evvelde ķadīmī
Ki **bismi'llāhi'r-raķmāni'r-raķīmi**

575 İkinci saır **el-ķamd** oldu yine
Varınca **nūn-ı rabbū'l-'ālemīne**

Üçünci **lā vü illā'llāh** ola hem
Muķammed ḥaķ rasūlu'llāh ola hem

Şehīd ü şāliḥ ü şıddīķ bular
Rasūl ile olalar bu ulular

Ṭuralar sancağıñ yanında ḥāzır
Rasūlu'llāh ola bunlara nāzır

Pes andan bir 'alem dağı belüre
Gelüp ol dağı ol arada ṭura

580 Mүнәdїler diyeler hāzırūna
Ki *eyne's-sābıķūne'l-evvelūne*

Diyeler ķanı dīn yolunda evvel
ķadem basup da şunmışlar idi el

[v. 22^a]

Ebū-Bekr anlara virüp cevābı
ķatına cem' ide ehl-i şavābı

Mühācirlerle sābıķlar müretteb
Gideler cennete Bū-Bekr ile hep

Pes andan bir 'alem daķı belüre
Gelüp ol daķı ol arada ıtura

585 Mүнәdї diye yine hāzırūna
Ki *eyne ellezīne ya'dilūne*

Diye ķanı olanlar mīr ü dāver
Ki 'adl ü dād idüp ol mışdı server

Vire anlara tīz ol dem cevābı
Gedālar şāhı ol mīr-i şaķābī

Gelüp 'ādil olan begler ireler
Ki Fārūk ile cennete gireler

Pes andan bir 'alem daķı belüre
Gelüp ol daķı ol arada ıtura

590 Mүнәdї diye yine hāzırūna
Ki *eyne ellezīne yünfiķūne*

Diye ķanı viren māl u menālin
Gelüp alsun bugün Hāķdan me'ālin

Diye ol demde 'Ořmān İbn-i 'Affān
Nedür dīn yā melekler emr ü fermān

Gelüp infāķ iden ehl-i yegāne
Gide 'Ořmān ile bāĝ-ı cināna

Pes andan bir 'alem daķı belüre
Gelüp ol daķı ol arada ıtura

595 Münādî diye yine hâzırûna
Ve lâ-ḥavfün 'aleyhim yahzenûne

Diye kanı Hudâya dost olanlar
 Bu ḥavf u ḡuşşadan kurtuldı anlar
 [v. 22^b]

Diye anlara pes ol şîr-i yezdân
 Nedür eydûñ kûluna emr-i sulṭân

Düşüp yanına ol şîr-i Hudānuñ
 Velîler tuta yolını cinānuñ

Pes andan bir 'alem daḡı belûre
 Gelüp ol daḡı ol arada tura

600 Münādî diye yine hâzırûna
Ki eyne ellezîne yaḡtûlûne

Ki ya'nî kanı ol maḡtûl olanlar
 Gelüp bugün cezâsın alsun anlar

Ḥüseyn ile Ḥasan olduḡda âgâh
 Diyeler ne buyurur bize ol şâh

Geleler yanına maḡtûl olanlar
 Gideler cennet-i a'lâya anlar

Pes andan Fâṭıma ḥazretleri de
 Yaḡasın eyleyüp ol gün derîde

605 Ḥüseynüñ kanlu gönleḡi elinde
 Şikâyet sözleri ola dilinde

Bir elinde ḡamîş-ı zehr-âlûd
 Çıḡa âh itdügince od ile dûd

Diye senden budur yâ Rab murādum
 Ki zâlimlerden al zulm ile dâdum

Velî bir âh idem cümle melekler
 Yanalar sūzişinden nüh-felekler

Rasûlu'llâh işidüp bu kelâmı
 Diye yok bizde almaḡ intikâmı

610 Ki bizde dīn olur kīn olmaz iy pāk
Girībānuñ ne hācet eylemek çāk

Ki bizde ‘afv ile olur ‘ināyet
Gel imdi idelüm halka şefā‘at

[v. 23^a]

Belādan kırtaralum gel ‘uşātı
Şayalum tayyibāta seyyi’ātı

Baňa dünyāda kāfirler cefāyı
İderlerdi ben eylerdüm vefāyı

Baňa da virdi kāfir zehr-i kıttāl
Beni tekzīb idüp ol kıvm-i idlāl

615 Ben anlar itdüğine kılmaz idüm
Ki ‘aynuma birisin almaz idüm

Bunuñla kımayup āhır vaţandan
Beni sürdi çıkardı anlar andan

Çıkup kısetle gitdüm yana yana
Gözüm yaşı yüzümi yurdu kına

Baňa ol Bārī virdi şöıra fırsat
Varup fetħ eyledüm anı tamāmet

Birinden almadum ben intikāmı
Mu‘āf itdüm bulardan hāş u ‘āmı

620 Gel imdi sen de ben itdügüm eyle
Saňa kıahr idene lutf ile söyle

Bu söz ile tesellī bulup ol māh
Diye her ne dir iseñ olsun iy şāh

İdüp ‘aşīlere ol gün şefā‘at
Gideler cennete şağ u selāmet

Pes andan bir ‘alem daħı belüre
Gelüp ol daħı ol arada kıra

Ki zīrā dīn ü İslām fi'l-ħaķīķat
‘Adedde olur ol üç yüz şerī‘at

625 Virile bir 'alem her bir 'azîze
 Meşâyihden olan ehl-i temîze

 Bölük bölük olan ehl-i cinânı
 Behiştî ideler pîr ü cüvânı
 [v. 23^b]
 Bulardan şoñra iy ehl-i selâmet
 Cehennem ehline irişe nevbet

 Nidâ idüp diyeler kanı ol dūn
 Hemân hâzır ola Fir'avn-ı mel'ūn

 Başına uralar âteşden efser
 Çekeler öñine bir hük-ı ester

630 Vireler egnine bir zişt kabâyı
 Şalalar altına ziftten 'abâyı

 Ululanup tekebbür eyleyenler
 Yanınca gideler hep bile anlar

 Gireler varalar nâr-ı cahîme
 Düşeler şusayup âb-ı hamîme

 Nidâ eyleyeler pes kanı Kâbil
 Ol olmayan Hâkuñ emrine kâyil

 Gele ol demde ol 'işyâna mâyil
 Tağalar boynına oddan selâsil

635 Hâsūd olanları cem' idüp anı
 Tamuya süreler anlarla anı

 Münâdîler diye kanı Ebū-cehl
 Hemân hâzır gele ol dem o nâ-ehl

 Yüzi kara eli ayağı bağılu
 Cehennem odı ile bağırı tağılu

 Süreler kavmi ile hep tamuya
 O seg varup cehennemde uluya

 Nitekim dir o Hallâk-ı me'ânî
 Kelâm-ı münzelinde bu beyânı

يوم ندعوا كل اناس بامامهم

- 640** Pes andan cennet ehli vara vara
Yağın olalar ol dār-ı qarāra

[v. 24^a]

Görelər qarşuda bir ulu şahrā
Şecer çayır çemen olmuş müheyyā

Aqar āb-ı revānlar gūşe gūşe
Varup meşgūl olalar 'iṣ ü nūṣa

Budaq budaq yemişler hūşe hūşe
Aşılmış her ağaçda gūşe gūşe

Açılmış cā-be-cā cennet bahārı
Şükūfeyle bezenmiş her kenārı

- 645** Öter her gūşesinde dürlü kuşlar
Ki cisme cān u cāna cān bağışlar

Şu deñlü ideler 'iṣ-i nihānī
Bular unudalar bāğ-ı cinānı

Bular bunda sürerlerken şafāyı
Ki Rıdvān eyleye bir kez nidāyı

Aluñ iy hāzin-i cennet burākı
Bularuñ beni yaqdı iştıyākı

Gelüp karşu bulara 'izzet ile
Alup hulde gideler şevket ile

- 650** Varıcaq cennete kapu açalar
Bularuñ üstine saçu saçalar

Şunalar hūrīler la'līn kadehler
Vire her içene şād u ferahlar

İçeler biri birine tolular
Ayaq ayaq yine yūriye bular

Varalar her biri yirlü yirine
Kona her birinüñ devlet serine

Nitekim buyurur Allâh ta'âlâ
Bu âyetde ider bu sırrı peydâ

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ
فِي شُغْلٍ فَكِيهُونَ

[v. 24^b]

655 Ki ya'nî budurur tefsîr-i âyet
Şuğulda olalar bu ehl-i cennet

Murâd oldur şuğuldan dir ulular
Olalar yimede içmekde bular

İşitmekde ola bunlar hoş-âvâz
Sürüd idenler olalar perî-nâz

Eyü sözlü güzel yüzlü güzeller
Aña göre ola hem göz ü eller

Turalar karşularında ber-â-ber
Ola anlar ile bunlar ser-â-ser

660 İde bunlar biri birin ziyâret
Sürüp zevk ü şafâlar 'îş ü 'îşret

Yedükleri bularuñ lahm-ı tâyir
Hem içdükleri ol mâ'-i tâhir

Temâşası bularuñ ola dîdâr
İdeler bîkr-i havrâ ile güftâr

Giceler hoş giçerlar sâyesinde
Muķîm olup sa'âdet pâyesinde

Leb-i havz ola bunlaruñ civârı
Teferrücgâhı ırmaqlar kenârı

665 Ola hem-sâyesi bunlaruñ Allâh
Ki her birinde ola bir ulu şâh

Bularuñ var ise tāmuda ehli
Unutdura Hüdâ idüp tesellî

Bularuñ tã ki telh olmaya 'ıñı
Dağı nış olmaya cennetde nüşı

Ki zîrã cennet olmaz dâr-ı guşşâ
Bulara şādılıkdur cümle hisse

Dimekdür didügi Haq *fâkihüne*
Ki ya'nî *fârihüne nâ'imüne*

[v. 25^a]

670 Ki ya'nî cennet ehli ola hem-vâr
Sürür-ı güşe-i ni'metde her bâr

هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ

Ki ya'nî cennet ehli çiftleriyle
Ağaçlar gölgesinde birbiriyle

Olalar süreler zevk ü şafâyı
Gınâda olalar yoğsul u bayı

عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكِئُونَ

Serîr üstinde ola müttekîler
Eger 'avretdür anlardan eger er

SU'ÂL

Diseler kim güneş olmaz cinânda
Neden ola pes ola sâye anda

CEVÂB

675 Egerçi ay u gün olmaz cinânda
Ki 'arş nûrından olur sâye anda

لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدْعُونَ

Ki vardur anlaruñçün güne güne
Yemişler k'anda yirler her öyüne

Dağı ehl-i cinānuñ hâtırından
Ne giçse hâzır ola her birinden

Ki gelmedin dilegi dillerine
Hemân her neyse gire ellerine

Diye mü'minlere Allâh ta'âlâ
Dileñ benden ne ise kām-ı aqşâ

[v. 25^b]

680 Bular daḥı dileye anda Hâkdan
Dilekleri ne ise az u çoḡdan

Bularuñ ḥâcetin Hâk ide maḡbûl
İde iḥsânını anlara mebzûl

Diye mü'minlere yine o kâzî
Ben oldum siz de olduñuz mı râzî

Bular diye İlâhî râzî olduk
Ne istedükse senden cümle bulduk

Diye ben daḥı sizden râzıyam Hâk
Selâm olsun size benden eyâ Hâk

سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ

685 Ki ya'nî ol Raḥîmüñ raḥmetinden
Selâm olsun size Hâk ḥazretinden

Duḡûl-i cennet oldu size erzân
Ki siz kullarına raḥm itdi sulṭân

Buyurur İbn-i 'Abbâs-ı ser-efrâz
Rivâyet eyler ol 'allâm u mümtâz

Dir uçmak ehlinüñ kapularında
Tura yetmiş ḥadem ṭapularında

Eñ ednâsinuñ ola hem bu devlet
Daḥı bunuñ gibi nice sa'âdet

690 Ferişteler ziyâret itmek içün
Görüp bunları dönüp gitmek içün

Gelüp anlar ideler 'arz-ı ḥâcet
Bu kapuda ṭuran kullara ol vaḡt

Bular dir anlara lafz-ı dürerle
Ki şoḡbetdedür anlar ḥürilerle

Diyeler bir zamândan soñra gelüñ
Murâduñuz ne ise virüñ aluñ

[v. 26^a]

Gidüp yine geleler ola destür
İçerü girmek için şād u mesrūr

695 Ferišteher girüp vire selāmı
Bu mü'minlerle idüp hoş kelāmı

Dağı 'arz ideler Hakuñ peyāmın
İrreler bulara Hağ selāmın

Diyeler rāzı oldı sizden Allāh
Ki siz de bu haberden oluñ āgāh

Bular da diyeler hep rāzıyuz biz
Hudādan kamumuz bilmiş oluñ siz

Alup virüp dönüp bunlar gideler
Münādiler ide soñra nidālar

700 Bulara diyeler iy ehl-i cennet
Şıhhat var bunda size yok saķāmet

Size dirlik var ölüm yok bu derde
Yigitlik var kocalık yok bu yirde

Dağı var bunda şādī guşsa gam yok
Şafā vü zevk u 'ālem var elem yok

Olur gün bunda günden yümn ü meymün
Olur sâ'at da sâ'atdan hümāyün

Yimek içmek çok olur cāvidāne
Velī yiyen içen varmaz yabana

705 Ki bunda balgam u şafrā sümük yok
Ne ğayet ısı var ne katı şovuk

Ne bit var bunda ne pire ne kir pas
Ki bunda eskimez ton yıpramaz nās

Nefes yirine ola zıkr u tesbīh
Şeb olmaz dāyimā olur meşābīh

Olur kim derlese derler 'araqlar
 Ola bûyî gül-âb u müşğ ü 'anber
 [v. 26^b]
 Teni ehl-i cinānuñ perverişden
 Ki hālî ola mûdan gill ü ğışdan

710 Meger saç ola kirpik ola hem kaç
 Bulardan ğayrı bir kıl olmaya fâş

Dağı gözleri ola sürmelü hep
 Eger ümdür eger ibn ü eger eb

Dağı Âdem şafî boylu olalar
 Muhammed Muştafâ hüylü olalar

Şorarsañ Âdemüñ boyından aḥbār
 Çekerdi altmış arşun kıdd-i reftār

Dağı 'İsâ sininde ola yaşı
 Bir ola cümleñün ayağı başı

715 Ne uzun ola ne düşe tayına
 Ne kûteh ola tura cāvidāne

Şorarsañ 'İsîñüñ yaşın ḥaberdan
 Otuz iki 'adeddür pâ vü serden

Dağı Yûsuf gibi ola güzeller
 Yüzine göre ola göz ü eller

Ebû'l-Es'ad Sa'îdî-nām Ḥuzrî
 Rivāyet eyler ol 'allāme faḥrî

Rasûlu'llāhdan eyler ol rivāyet
 Ki bu resmedür ebyāt-ı cennet

720 Ki köşki ola yetmiş iki kûbbe
 Ola her birisi bir dürr-i ḥabbe

Dağı her kûbbede bir kürsi kāyim
 Ola yâkût-ı aḥmer anda dāyim

Dağı her kürside bir bister ola
 Leṭāfetde be-ġāyet bih-ter ola

Ola kumaşları sündüsle dîbā
 Dağı her çevresi bālişler ola
 [v. 27^a]
 Dağı bir hūrî ola her birinde
 Teninde hüllesi tâcî serinde

725 Görine taşradan cismi kabādan
 Rivāyetdür bu sözler Muştafādan

İligi görine sünüklerinde
 Hudā bir sır komış ilüklerinde

Eger ol hūrîlerden biri iy yār
 Bu dünyāya nazar kılsaydı yek-bār

Ayuñ günün olaydı maḥv nūrî
 Eger baksa bular bir kez zarūrî

Bularuñ ağzınuñ āb-ı zülālî
 Unutduraydı bala dad u dalı

730 Eger dünyāya bir kaṭre ṭamaydı
 Deñizler ḳalmaya ṭatlu olaydı

Dağı cennetde vardur çār ırmağ
 Aḳarlar anda gūşe gūşe bāğ bāğ

Biri süddür biri şudur biri bal
 Birisi ḥamr-ı tāhir şürb-i aḳbal

Bu çār ırmağ içün dir ba‘z-ı ḳā‘il
 Bir ırmağdur ki cennet içre sâ‘il

Bu bir şudur tūtpdur ṭab‘-ı rābi‘
 Olupdur ol ṭabī‘atları cāmî‘

735 Ki iḥyā itmede şudur şifāda
 ‘Aseldür şevḳ ü zevḳ virmekde bāde

Lebinde terbiyetde biri dördüñ
 Oñat fehm it maḥallin çünki gördüñ

Dağı şādü'r-revānlar gayrı cūlar
 Aḳarlar bāğ u baḫçalarda bular

Bu dörtden baĥş olurlar her kenâra
Bün-i serve pey-i naĥl ü enâra

[v. 27^b]

Daĥı vardır cinânda çâr bıñar
O çehler tolidur şu ile her bâr

740 Birisi zencebîl ü biri tesnîm
Birisi selsebîldür eyle teslîm

Raĥîķ oldu birisi ol çehâruñ
İki gözidürür bu üç bıñaruñ

Pes evvel südden içe ehl-i imân
Kim oldur çeşmesâr-ı âb-ı hayvân

Pes andan şöñra içeler 'aselden
Şifâ andandur insâna ezelden

İçeler şudan ireler necâta
Sebeb olduĥı içün bu hayâta

745 İçeler eñ şöñında ĥamr-ı tâhir
Ki olmamaĥ içün ĥam ĥuşşa zâhir

Buyurur Es'ad-ı Sa'd bin Müseyyeb
Bu sözde şekke varma yoĥdurur reyb

Baña şöhet iderken Bû-Hüreyre
Didi gel varalum senünle seyre

Çıkup tenhâ idüp 'arz-ı uĥuvvet
Didi Ĥaĥdan dilerüz özge ĥâcet

Senünle beni bâzâr-ı cinânda
Nitekim bunda cem' eyleye anda

750 Didüm cennetde de bâzâr olur mı
Didi bu sözde ĥiç tekrâr olur mı

Didi her cum'a ĥüni ehl-i cennet
Dirilüp bir yire eyleye şöhet

Ĥüsün bâzârın ideler temâşâ
Ĥılâf olmaya bu sözlerde ĥâşâ

Çıka bir bād-ı hoş-ter zîr-i 'arşdan
 Tuta tîb-ı cinânı sūy-ı şeşden
 [v. 28^a]
 Ola ol bād-ı hoş u 'anber-efşân
 Ki hulle tonlarını ola bārân

755 Geyüp mü'minler ol zîbâ kabâyı
 Burāk üstine şalalar 'abâyı

 Gelüp bunlar sarāya atdan ine
 Diye ehli bulara n'oldı yine

 Diyeler hüsnüñüz olmuş ziyāde
 Neden oldı size bu istifāde

 Ne hoş olmuş cemāl-i dil-küşāñuz
 Ne ihsân itdi yine pādışāñuz

 Haberde şöyle gelmişdür beyāna
 Kaçan cum'a gün olsa mü'mināna

760 Ferişteler getüreler burākı
 Hudādan 'arz ideler iştiyākı

 Binüp mü'minler olalar revāne
 Giderken uğrayalar bir mekāna

 O yirüñ tağları ola şekerden
 Suyı dahı şeker şerbetlerinden

 Kenārında ola çayır çemenler
 Ki güller lāleler nesrîn semenler

 Benefşe nîlüfer nergisle reyḥān
 Ola her birisi gül gibi ḥandān

765 Nice kuşlar ağaçlar budağında
 Terennümler idüp eyleye ḥande

 Kimi kumrı kimi dürrāc u bülbul
 İder her biri bir şāḥ üzre kulḫul

 Kimi süglün kimi tāvūs-ı zîbā
 Kimi bülbul kimi tūḫ-i gūyā

Ki her bir murğ ider anda terennüm
Bu mü'minlere dir eyleñ tena'um

[v. 28^b]

Bu remzi añlayup bunlar inerler
İnüp andan ol arada qonarlar

770 Oturalar bu hoş yirde giceler
Ta'amın yiyüben şuyın içeler

Şuyı hōd zikr olunmışdur bu cânuñ
Ta'amı lahm-ı murğāndur hem anuñ

O kuşlar ötüben nālān olurlar
Sūzişinden bişüp biryān olurlar

Gelürler önlerine mü'minānuñ
Gıdāsını vireler cism ü cânuñ

Pes Allāh emri ile yine der-ḥāl
Yine iḥyā ola anlar açup bāl

775 Hemān sā'at qanadların açalar
Yine evvelki gibi hep uçalar

Binüp mü'minler ol yoldan şapalar
Görine qarşuda tağlar depeler

Kimi 'anberden anuñ kimi müşkden
Müzeyyen her yañası dürlü köşkden

Dağı dört ırmağ akarlar dibinde
Ki bitmiş dürlü çiçekler lebinde

Bu dördüñ uçleri iy ehl-i teslīm
Raḥīk u zencebīl ü rūd-ı tesnīm

780 Biri de selsebīl ol nehr-i çāruñ
Mizācı zencebīl ol cūy-bāruñ

Dağı ola bu qaşır her birinde
Muşanna' kürsiler yirlü yirinde

Kimi yāqūt-ı aḥmerden kimi zer
Kimi la'l ü kimi dūr kimi gevher

Maḳāmıdır bu her bir enbiyānuñ
Şehīd olan daḫı şol evliyānuñ

[v. 29^a]

Görüp mü'minleri qarşu geleser
Ki ta'zīm eyleyüp 'izzet kılalar

785 İçi şerbet tolu la'līn ḳadeḫler
Şunalar bunlara vire feraḫlar

İçüp bunlar bula bunda şafālar
İdeler birbiriyle merḫabālar

Daḫı nāgeh çıḳa bir bād-ı hoş-bū
O müşkden ḳulleleri tozıda bu

Gelüp mü'minlerüñ üstine ḳona
Geçüp anları ḳona ata ḳona

Pes andan bir bölük nūr ola peydā
Münevver ola andan kūh u şahrā

790 Çıḳa ol nūr içinden çok ḳadeḫler
İçüp ol meyden olalar feraḫlar

Velī sāḳīsi yok zāhirde ḫāzır
İçi her birinüñ pūr-ḫamr-ı tāhir

İre nāgeh nidā bir hoş edāsı
Vire rūḫ-ı revān cāna şadāsı

Dile iy terk iden dünyāda lezzet
Riyāzatla geçüp kılan ḳanā'at

Oruçlar tutup olan teşne vü ac
Geyüp ḫulle urunsun başına tāc

795 Hem içsün bu ḳadeḫden ḳana ḳana
Ki bu cānlar bağışlar cism ü cāna

Diye mü'minler iy sulṭān-ı 'ālī
Bize sen va'de ḳılmışduñ bu ḫālī

Girüp cennete dīdāruñ görevüz
Dilegümüz cümlemüz irevüz

Pes imdi içmezüz biz bu şarâbı
Ki görmeyince biz sen âfitâbı

[v. 29^b]

Ola nâgeh bulutlar âşikâre
Pey-â-pey nûr-ı pertev pâre pâre

800 Bu günler açılıp 'arz ide mâhı
Tecellî ide dîdâr-ı İlâhî

Ayuñ on dördi gibi ola zâhir
Halâyık bî-hod olup yata âhîr

Vireler ol şarâbı her birine
Gele her birinüñ 'aklı yirine

Müdâm olup bular zevk ü şafâda
Nazarda rûy-ı sâde elde bâde

Yazana diñleyene okıyana
Müyesser kıl bunu it bir bahane

805 Tamâm idüp burada bu vuķû'ı
Yine söz başına kılduķ rucû'ı

Pes andan şöñra olup kām u nā-kām
Su'āl ile hîsâbı idüp itmām

Pes andan şöñra emr eyleye Allāh
Münādîler nidā eyleye nāgāh

Ayıra cennet ehlin dūzaķından
Ne varsa ol arada berzaķından

Bu yirdür iki yol ayrıldıķı cā
Hîṭāb idüp diye Allāh ta'ālā

وَأَمَّا زُورَ الْيَوْمِ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ

810 Ki ya'nî ayrılñ iy ehl-i ṭuġyān
Yiter mü'minleri eyleñ perî-şān

Bu yirdür âdemüñ baġrın iden baş
Bu yirdür ḥalkuñ iden gözlerin yaş

Bu yirdür ayıran oġlı atadan
Bu yirdür ayıran kıızı anadan

[v. 30^a]

Bu yirdür ayıran ıhvânı ahdan
Cüdâ iden bu yirdür âbı yaḥdan

Bu yirdür ayıran yâd u bilişi
Bu yirdür ayıran işinden işi

815 Bu yirdür bağı iden pâre pâre
Bu yirdür gönli iden yara yara

Bu yirdür fûrkatı iden mü'ebbed
Bu yirdür ḥasreti kılan mü'eyyed

Budur aṇduğı ol şâh-ı irâdet
Kelâmında didüğü yevm-i ḥasret

Ki ya'nî diye Ḥaḳ ıy ehl-i tuğyân
Bu günde aşşı itmez şoñ peşîmân

Bu mü'minlerden ayrılñ burada
Bileydiñüz nice yirde arada

820 Kabirde dünyede maḥşerde bâ-hem
Olup bunlarla olduñuzdı maḥrem

Esenleşñ vedâlar eyleyüp çok
Ki görmez siz biribiriñüz ayruḳ

İşide çok ḥalâyıḳ bu nidâyı
Bileler ne nidâ itdi Ḥudâyı

Taḥayyürde kalup ḥayrân olalar
Ten-i zî-rûḥ iken bî-cân olalar

'Azâb iden ferîştehler geleler
Etegin kiminüñ elin alalar

825 Ayırup düzaḥ ehlin cennetiden
Seçeler zaḥmetiyyi raḥmetiden

Ferîştehlerne emr eyleye Allâh
Olinca emr-i Ḥaḳdan bunlar âgâh

Bularuñ bu ola ol dem murâdı
Şu bir ḳuş gibi kim dire cerâdı

[v. 30^b]

Nice oğulları atalarından
Nice duhterleri analarından

Nice kardeşleri kardeşlerinden
Nice yoldaşları yoldaşlarından

830 Olup bîgâne çoklar âşinâdan
Niceler ayrıla âl u abâdan

Görüp bunlar bu hâli ağlaşalar
Biri birine muhkem şarmaşalar

Diye her biri vâveylâ dirîgâ
Ki feryâd eyleyüben diyeler vâ

Diye vâ hasretâ ol günde her cân
Figân idüp kılalar âh u efgân

Diyeler çok bizi yoldaşımızdan
Ayırırsın kavim kardaşımızdan

835 Ki bârî vir bize bir lahza destûr
Esenleşüp görüşüp olavuz dūr

Nidâ idüp ola ol demde destûr
Vedâ' idüñ varuñ iy kavm-i mehcūr

Ki görmezsiz biri birinüz ayruk
Bu gündür gördüğünüz az eger çok

Cehennem ehli cennet ehli birle
Görüşüp kucuşalar birbiriyle

Tutup boynın biri birinün anlar
Kucaklaşup turalar çok zamânlar

840 Biri birinün urup yüz yüzine
Süre her birisi gözin gözine

Ki kırk yıl ağlaşalar ol arada
Velî olmaya aşlâ istifâde

Geh uşları gide geh ayılalar
Geh 'âkıl olalar geh bayılalar

[v. 31^a]

Pes ol kırk yıl tamām olduḡda nāḡāh
Nidā ide yine ol demde Allāh

Diye iy ‘āşiler v'iy baḡtı bedler
Diye iy dūzaḡ içinde ebedler

845 Ki şimden girü ayrılūñ seçilūñ
Budur şoñı bilinüz sāl-ı çilūñ

Çıkuñ tiz cennet ehli arasından
Ki ummañ hıç bularuñ çāresinden

Pes andan dūzaḡ ehli yana yana
Taḡassür eyleyüp ehl-i cināna

Boyunları bükük kāmetsleri ḡam
Gideler kañrılı kañrılı pür-ḡam

Dönüben artlarına baḡa baḡa
Bulardan ideler kaṡ'-ı ‘alāḡa

850 Tutup şol yolu gideler caḡīme
Varup uğrayalar ol ḡavf u bīme

Tutalar saḡ yolu pes ehl-i cennāt
Behişt-i heşt ola anlara ebyāt

Ḥaberde şöyle geldi eyledür hem
Olalar üç gürüh ehl-i cehennem

Biri ḡoca biri yigitler ola
Birisi ‘āşīye ‘avretler ola

Erenleri saḡalından tutalar
Süriyüp ṡamu odına atalar

855 Seçüp ‘avretlerini içlerinden
Süriyeler ṡamuya saçlarından

Varıcaḡ ṡamu ḡapusına bular
Ki feryād eyleyüp ide ḡulüvler

Ḥudādan dileyeler ola destūr
Dilekleri ola ol demde ma'zūr

[v. 31^b]

Diyeler kendümüzi ağlaşalum
Çözülürüz çü biraz bağlaşalum

Pes andan şol kadar giryān olalar
Ciger biryān olup hayrān olalar

860 Bularuñ gözi yaşı ola deryā
Gemiler koşalar yūriye gūyā

Pes andan eyleye Allāh ḥitābı
Budur Ḥaḳḳuñ ḥitāb-ı müsteṭābı

لَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنِي اٰدَمَ اَنْ
لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ
وَ اِنْ اَعْبُدُوْنِيْ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ

Ki ya'nī dimedüm miydi size ben
Olasız aḥsen-i hüsn ile aḥsen

İy ādem oğlanı şeyṭāna ṭapmañ
Koyup toğrı yolu egriye şapmañ

Kim ol size 'adūdur āşikāra
Ki sizi getürür bir bir şikāra

865 Baña ṭapuñ ki budur toğrı minhāc
Metā'umdan alan virmez benüm tāc

وَلَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبَلًا كَثِيْرًا
اَفَلَمْ تَكُوْنُوْا تَعْقِلُوْنَ

Ki ya'nī sizden ızlāl itdi şeyṭān
Nice ḥalkı ki olalar peşīmān

Ki sizde yok mıdı 'aql ile gayret
O düşmen sözine_ıtdüñüz itā'at

هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ
إِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

Ki ya'nî budur ol dūzaḥ ki size
Olunmuş idi va'de geldi ize

[v. 32^a]

Pes imdi sizlere bu yevm-i şiddet
Ki kendü küfrünüzle buldı ülfet

870 Bular inkār idüp diye İlāhī
Biz itmedükdi anda bu günāhı

Biz olmaduk idi şeytāna tābī'
Velī olduk idi imāna tābī'

Ki biz müşrik degülüz her birimüz
Neden dūzaḥ ola bizüm yirimüz

O Cebbār-ı cihān Kayyüm u Kahhār
Hemān dem kudretini ide izhār

Ol itdükleri 'işyān elleriyle
Mühürleye dehānın dilleriyle

875 Daḥı şol girü kalan 'uzv u a'zā
Olalar her biri ol demde gūyā

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا
أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

O gün kim mühr urıla dillerine
Ki nevbet dege pāy u ellerine

Eli eyde benüm ile ḥarāmı
Bir eksük itmedi itdi tamāmī

Gözi eyde benümle çok ḥarāma
Ki baḳdı kādīr olmadum kelāma

Ayaḳ eyde benümle nice kerre
Başupdurur kademler cāy-ı şerre

880 Kamu a'zâları eyleye güftâr
İde her birisi sözini tekrâr

Ki bunlar diyeler a'zâlarına
Ayağ u gözlerine ellerine

Çü biz kurtarmak için sizi inkâr
İderüz siz niçün eylersiz ıkrâr

[v. 32^b]

Diye her birisine cümle a'zâ
Bizi söyletmez illâ Hâk ta'âlâ

Çü huccetler gele bir bir beyâna
Ki ayruk kalmaya 'öğr ü bahâne

885 Zebânîlere emr eyleye nâgâh
Sürûñ bunları nâra diye Allâh

Ki her bir def'ada her bir zebânî
Düşüre nâra yetmiş biñ kalanı

Eger anuñ birisi bu cihâna
Nazar kılsaydı olup bir bahâne

Cemî'-i halk-ı dünyâ haşyetinden
Helâk olaydı anuñ heybetinden

Bu dünyâya eger bir mâr-ı tamu
Dem ursaydı yanaydı oda kamu

890 Ki hiç ot bitmeyeydi yir yüzinde
Ne mürde kurtulaydı ne zinde

Eger tamu odından bir kabâyı
Getürseler yakaydı oda câyı

Koşusından helâk olaydı mahlûk
Ne var ise eger az u eger çok

Tamu zencîrlerinden ger birini
Ki dünyâ tağı itseler yirini

Eriyüp şu olaydı tağ u taşlar
Yanaydı süzişinden kuru yaşlar

895 Cehennem ehlinün anda gıdāsı
Ki bir zerre degül kim mā-‘adāsı

Çıkaydı dünyeye bir zerre ya kem
Olaydı zehr-i me’kulāt-ı âlem

Ṭamuyı zıkr itmek key katıdur
Görenler anı gāyet miḥnetīdūr

[v. 33^a]

Anı görmek çü katı oldu düşvār
Ki fırsat elde iken katı yalvar

Görenlerün çü böyle geldi fālı
Aña girenlerün nice_ola ḥālī

900 Girenlerün çü müşkil geldi fālı
Ebed kalanlaruñ nice ola ḥālī

Rivāyetdür Ebū-Derdā katından
Rasūl-i Ḥaḡ peyember ḥazretinden

Ki eydür tā ki ol uçmağa ṭālib
Ṭamu ehline açluk ola ḡālib

Unudalar kamu anda ‘azābı
Oloḡ dem gözlerinün taşa ābı

Ḳamusı katı katı ağlaşalar
Ṭa‘ām isteyüp anda çağrışalar

905 Ki ḥattā biñ yıl anda ağlaşalar
Yürekden kaynayubanı taşalar

Ki biñ yıl olıcaḡ bunlara yek-ser
Žarī‘ ṭa‘mın zebānīler viriser

Žarī‘ oldur deve otlasa anı
Boğazına ṭurur öldürür anı

Žarī‘i yiyicek ehl-i cehennem
Boğazlarına ṭura ṭutıla dem

Diyeler dünyede gördük bu derdi
Şu içdükde bu ḥālī def‘ iderdi

910 Pes andan şöıra diye ehl-i tamu
Zebânîlere viriñüz bize şu

Yine biñ yıl bular bu ârzûda
Ola gönülleri gözleri şuda

Pes andan vireler mâ-i hamîmi
Şuvarmak kaşdına ehl-i cahîmi

[v. 33^b]

Hamîm ol ıssı şudur zarfidur nâr
İçenüñ içi giçer bağı yanar

Alınca bunlar anı ellerine
İletmedin dehân u dillerine

915 İçine düşe yüzlernüñ derisi
Yanalar yaqılalar her birisi

Bu hâl içinde yine ehl-i tamu
Ki yalvara zebânîlere kamu

Diyeler bunlara iy kavm-i bed-ter
Size geldi kitâb ile peyember

Niçün inanmadunuz görüp anı
Elüñüzle idüp bulduñuz anı

Pes imdi yokdurur bu derde çäre
Yanarsız tâ-ebed siz bunda nâra

920 Pes andan mâliki tamuya anlar
Yüz urup yalvaralar çok zamânlar

Bular aña ide biñ yıl hıtâbı
Bu ola anlara dâyim cevâbı

انکم ماکثون

Ki ya'nî bunda siz taḥkîk el-ḥak
Ḳalup eglenicilersiz muḥakḳak

Pes andan diye bunlar gel varalum
Ḥudâmuz ḥazretine yalvaralum

Hem andan özge yokdur yalvaracak
Yirümüz yokdurur ayruḳ varacak

- 925** Diyeler bu du'āyı anda bular
İdeler dūrlü dūrlü hūlķ u hūlar

رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ

[v. 34^a]

Ķabūl olmaya bunlaruñ du'āsı
İrişe anlara Ħaĳķuñ nidāsı

اِحْسُوا فِيهَا وَلَا تَكْلُمُونَ

Ki ya'nī anda anlara diye Ħaĳ
Ħor oluñ dūr oluñ siz benden ırak

Daĳı baña söz itmeñ bundan artuĳ
Ķazanduñuz görüñ az u eger çok

Pes anlar bunda itdüĳüni bula
Hep ünleri it üni gibi ola

- 930** Ħadīşinde buyurur faĳr-i ālem
Ki bu resmedürür nār-ı cehennem

Muĳayyed olmayanadur bu muṭlak
Cehennem ehlinüñ birisini Ħaĳ

Çıkarup dünýe odına koyaydı
Ki yetmiş yıl yataydı uyuyaydı

وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ
فَأَنظَرْنَا لَهُمُ الْمَرَضَاتِ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ

Ki ya'nī budurur Ħaĳķuñ nişanı
Kelāmında buyurur bu beyānı

Eger dileseyidük anlaruñ biz
İderdük gözlerini maĳv olup tiz

- 935** İvelerdi göreler yollarını
Bilelerdi nice_ola hāllerini

Ki virdük pes görür göz ile cānlar
Giderler ĳanda dilerlerse anlar

Niçün şükr eylemez pes buña bular
İderler yatlu işler zişte hūlar

وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ
فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ

[v. 34^b]

Dağı ger dileseydük yüzlerini
Nitekim mahv iderdük gözlerini

Ki mesh eyleyüp anı döndüreydük
Ki çare ideler miydi göreydük

940 Olup turdukları yirlerde cāmid
Bilelerdi neyimiş hamd ü hāmid

Ya hayvān gibi olalar idi lāl
Ne hāl olaydı anlarda ne kāl

Nitekim ilerü bunlardan evvel
Ki mesh itdük nicesin uzadup el

Kılayduķ anlaruñ gibi buları
Kim olaydı bulara kıla yarı

Çün anlar gibi kılmaduķ buları
Niçün fark itmeyeler yok u varı

945 Ne içün Hālîķa şükr itmeyeler
Koyup egriyi tođru gitmeyeler

وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ

Ki ya'nī kimseye 'ömr-i dırāzı
Müyesser itsevüz bu kār-ı sāzı

Ki pīr olduğı hāle döndürürüz
Ki 'aql u fehmin evvel göndürürüz

Aluruz kuvvetin ođlancuķ olur
Bunı az mı şanurlar kim çok olur

Pes ol kāfirlerüñ yok mıdur 'aqlı
Bileler fehm idüp 'aql ile nakli

950 O kâdirdür ki âdem oğlanını
Ki tıflken pîr eyler olanını

Pîr iken yine tıfl eyler getürür
Ki ya'nî buñadup 'aqlın yitürür

[v. 35^a]

Hemân ma'sûma döner oğlan olur
Muḳadder her neyise olan olur

Pes imdi kâdir ol ḥayy u tüvânâ
Ki öldürüp yine eyleye iḥyâ

Ki eydür ba'zılardan ba'zı efvâh
Nünekkishü didigü budur Allâh

955 Günâhı gitmedür her pîr olanuñ
Şevâbı zâyi' olmaz lâkin anuñ

Ḳaçan pîr olsa bir mü'min ser-â-ser
Ḳalem ref' olur andan iy bürâder

Günâhı olıcaḳ yazılmaz a'mâl
Yazılmaz nitekim cürm itse etfâl

Nitekim buyurur faḥri cihānuñ
Eyitdi ḥālîḳı bu cism ü cānuñ

الشيب نوری وانا استحيى ان

احرق نوری بناری

Ki nûrumdur benüm dir ya'nî pîri
Ne lâyıḳ nûrumuñ nâr ola yiri

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ
إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ

960 Dir idi müşrikîn-i ḳavm-i küffâr
Muḥammed şâ'ir oldı itdi güftâr

Bu Ḳur'ân inmedi gökden didiler
Bu şoñdandur gelen öñden didiler

Muhammed kendü kendüden dir anı
Didiler anlaruñ pîr ü cüvânı

Hudâ biz aña şî'r öğretmedük dir
Görünmeyecek iz göstermedük dir

Degüldür şâ'ir ol aña gerekmez
Şa'r ol biçmeyecek zâta ekmez

[v. 35^b]

965 Degüldür bu kıtâb illâ zikirdür
Naşîhatdür bu hikmet pür-fikirdür

لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحَقِّقَ
الْقَوْلَ عَلَى الْكَافِرِينَ

Ki ya'nî viribidük Ahmedi biz
Ki tâbi' olayıduñuz aña siz

Bunuñla korkudup öğütleye tâ
Ki gönli anlaruñ kim oldı ihyâ

Ki zîrâ menfa'at Kur'an dir anı
Diri olan gönüller tutar anı

'Azâba müstaḥaḳ ola ki küffâr
Didiler şâ'ir aña daḥı seḥḥâr

970 Haḳîkat Ahmede bühtândur anlar
O gerçekdür velî anlar yalanlar

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ
أَيْدِيَنَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ

Ki görmezler mi ki biz eyledük ḥalk
Neler kim anlaruñcün eylemez fark

Oları kudretümüz işledi hep
Kimi rākibdürür kimisi merkeb

Ki ya'nî ol tavarlardan ki bular
Aña mālîkdürür bunlar çamular

Kimi üştürdürür anuñ kimi gāv
Anuñ kimisi şayyād u kimi av

وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ

- 975** Ki ya'nî ol tûvānger cānavarlar
Çü kılduḡ bunlara oldı musahḡar

Kimine yük urup kimin binerler
Südünü içüben etini yirler

[v. 36^a]

وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبٌ أَفَلَا يَشْكُرُونَ

Ki ya'nî bu şıfatlu cānavardan
Görürler menfa'at 'avretten erden

Niçün şükr itmeye bu ni'met içün
Didi anlar içün ol ferd-i bî-çün

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً

Bu müşrikler Hudādan gayrı ma'būd
Tutarlar şāyed ola diyü bir sūd

لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ

- 980** Bular ol bütleri hādî tutarlar
Ki kendülere yarı vire dirler

O bütler anlara kılmaḡa yarı
Nice kâdir olurlar dir o Bārî

Bularuñ yardıma güçleri yitmez
Ki 'acizdür bular didügin itmez

وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُّحَضَّرُونَ

O müşrikler bu bütler leşkeridür
Bularuñ hâzır olmış 'askeridür

Ki ya'nî bütler öninde bu küffār
Turup hıdmet kılur her biri her bār

- 985** Bulara bütlerüñ hîç aşsısı yok
Bulardan anlara vardur ziyān çok

Yaḡud ma'nā budur rûz-ı kıyāmet
Olıcaḡ olur ol gün çok nedāmet

Koparlar her kavim ma'bûdı ile
Bulur kaçd eyleyen maşşûdı ile

[v. 36^b]

Taparlar büte bütleri ile hep
Tamuya gideler dir nitekim Rab

انکم وما تعبدون من دون الله

حصب جهنم انتم لها واردون

فَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ اِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا يُغْلِبُونَ

Ki ya'nî güft ü gūy-ı müşrik-i dūn
Ḥabībüm itmesünler seni maḥzūn

990 Seni şā'ir idüp itdükleri kızb
Daḥı tekzīb idüp n'itdükleri kızb

Bilürüz anlaruñ biz gizlü sözin
Daḥı zāhirde olan sözle özin

Melül olmayasın sen yā Muḥammed
Ben anlara ururum ḥadd-i bī-'ad

أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ اِنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ

نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ

وَصَرَبَ لَنَا مِثْلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ

Nüzūline sebep bu bu nişānuñ
Ubeyy ibn-i Ḥalefdür dirler anuñ

Rasūlu'llāhuñ ulu düşmeniydi
Anuñ dār-ı cehennem meskeniydi

995 Meger bir gün tıururđı fikre tıalup
Eline bir çürümiş süñük alup

Varup Peygamberüñ katına ol bed
Didi ol mäh-ı şāna yā Muḥammed

Ki dirsün dirilür girü ölüler
Di kim nice dirilür baña bular

Sünügi ovdı elde virdi bāda
Dağı çok söz didi bundan ziyāde

[v. 37^a]

Buñā didi Peyember ol arada
Bu sözden saña yokdur istifāde

الله يحييك ثم يبعثك الى النار

1000 Didi kim seni Allāhu ta‘ālā
Ki öldürüp yine eyleye ihyā

Bırağa sen pelīdi anda nāra
İdeler seni anda pāre pāre

Bu söze kaçıyup didi o mel‘ün
Le-eḳtülenneke ve'llāt ol dūn

Hākı cūn bütlerüñ diyüp o ya‘nī
Rasūle öldürürüm didi seni

Didi sen idemezsin anı ızhār
Velī ben seni öldürem muḳarrer

1005 Pes andan şoñra bir dem yine Aḥmed
Giçerken gördi kim ol kāfir-i bed

Bir at beslü elinde tutmuş anı
N'idersin sen didi bu tenlü cānı

Didi bunı anuñcūn beslerin ben
Baña didügüñ içün ol sözi sen

Binem üstine dağı saña varam
Ya öldürem ya ölem bite yaram

Didi yine Rasūlu'llāh-ı bā-hūş
Ol at üzre seni ben öldürem uş

1010 Ki az vakt geçmedin anuñ du‘āsı
Ḳabūl oldu vü oldu Hud ḡazāsı

Ebiyyi bin Hālef atına bindi
Gelüp ol leşker ile anda indi

Muķābil olıcaķ iki yañadan
Çıķa geldi o kāfir bir aradan

[v. 37^b]

Peyember bunda andan oldu āgāh
Urup ĥarbeyle yıķdı anı ol şāh

Revān oldu derūnından yine ķan
Ebū Süfyān ķatına vardı nālān

1015 Ebū Süfyān bularuñ begleriydi
Görür gözi vü tutar elleriydi

Ebū Süfyān didi iy bī-ĥamiyyet
Bu deñlü yaradan ne ola zaĥmet

Ben aĥlamazdum illā didi ol bed
Ki bir ĥün baña dimişdi Muĥammed

Bu deñlü zaĥmdan aĥlamaz oĥlan
Ne aĥlarsın buña iy pīr-i nādān

Atuñ üstinde seni öldürürem
Saña ben kendüzüñi bildürürem

1020 Dirīĥ itmez Muĥammed bilürem ben
Ki baña serzeniş itmek neden sen

Uş öldürdi beni diyü diyü ol
Cehennem cānibine tutdı ol yol

***Evelem -yerā'l-insānū didüĥi evelem-
ya'lem hāzā'l-kāfiru taķdīrindedür***

Cevābında bu āyet oldu nāzil
Anuñ kim bilmedi ya'nī o cāhil

Yaratduķ anı biz bir ķatre şudan
El ayak her birin virdük ķamudan

Ki virdük 'aķl u fehmi ü ķulaķ u göz
Daĥı söyler dil ü rüşen ĥaber söz

- 1025** Şükür itmez bize ol oldu düşmen
Cidāl eyler kılup huccet diyüp ben

Dahı haşre vü neşre eyler inkār
Meger olmadı ğafletden o bîdār

[v. 38^a]

قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ

O kâfir ya‘ni eydür bu çürümiş
Sünükleri diri kılan kim imiş

Diyüp huccet kılur ol ba‘se inkār
Bu nâ-ḥaḳ sözlerinden eylemez ‘ār

Çürümiş üstühânı bize ol dāl
Getürür ol meşel bilmez nedür ḥāl

- 1030** Anı bilmez ki neden yaradıldı
Ne yirlerden gidüben bunda geldi

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا

أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

Di aña yā Muḥammed ya‘nī anı
Dirildür ol çürümiş üstühânı

Yaratdı kudretiyle ḥalkı budan
Bir avuç ḥāk ile bir kaṭde şudan

Pes andan öldürüben kudretiyle
Güci yite dirilde ḥikmetiyle

Evvel bir kaṭre şudan düzdi şüret
İkinci düzse topraḳdan ne minnet

- 1035** Zîrā hîç bir muşavvirden bu gelmez
Ki şudan şüret itmek idebilmez

Velī topraḳdan eylerler nice yüz
Dehān u beyni vü gūş u eger göz

Ya görmezler mi anı küzeğerler
Ki topraḳdan şudan bardaḳ düzeler

Nice gün anı isti'mâl iderler
Kaçan şınsa yine bir hâl iderler

Sifâlini dirüp toprak iderler
Yine anı düzüp bardak iderler

[v. 38^b]

1040 Pes imdi kâdir ol hayy u tüvânâ
Türâb olan sünûgi ide ihyâ

Dağı kâdirdürür bağışlaya cân
O Hallâk-ı halâyık genc-i pinhân

Girü halk ide şüret kudretiyle
Göresin neyleyiser hikmetiyle

Kimisine vire cennetde râhat
Kimisine vire tamuda miñnet

الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ
الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِّنْهُ تُوقَدُونَ

Ki ya'nî eyler ol nakkâş-ı dil-keş
Sizünçün yaş ağaçdan kırmızı ateş

1045 Anuñla menfa'at bulup yakarsız
Dilerseñüz anı taşdan çaķarsız

Hem eyler İbn-i 'Abbâs ol riyâyet
Müfessirler şehi şehir-i vilâyet

Rasûlün 'ammidür ol cân-ı baba
Ol idi 'ilmle 'âlemde deryâ

'Arab arzında vardır dir ol 'allâm
İki dürlü şecer şimşâd-endâm

Pes andan bir iki pâre keserler
İkisin birbirisine sürerler

1050 Haķ emriyle çıkar odı yakarlar
Ne kav ile ne taş ile çaķarlar

Dağı ba'zılar eydür her şecerde
Olur ateş çekerler ilk perde

Eger olmasa her ağaçda âteş
Neden olaydı âbı özine keş

Pes imdi âb u nâra ittiḥādı
Viren kâdirdür eyler her murādı

[v. 39^a]

Diriyi ölü vü ölüyi zinde
İder yokdur ‘aciz kendü özinde

أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ
عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَى وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ

1055 Degül midür ki ya‘nî Hâk ta‘ālā
Yaratdı gökleri icād idüp cā

Yine kâdirdür kim eyleye ḥalk
Olaruñ mişli maḥlûk u ma‘allaḥ

Belî ol ḥālîkıdur cümle ḥalkuñ
Ki münşîsidür her ḥüsn ü ḥulkuñ

O ‘âlimdür ki ol ‘âllām u dānā
Ol itdi menşe’-i mevcûdı inşā

Yir ü gök ki_a‘zam-ı maḥlûk-ı Hâkdur
Ḳamudan yir ile gök ulu ḥalkdur

1060 Bu maḥlûkât içinde yir ü gökden
Büyük maḥlûkı yokdur şoñ u öñden

Pes imdi bu yir ü gögi yaradan
Mu‘azzamdur cemî‘-i mâ-sivādan

Ki kâdirdür ölüyi kıla diri
Yaratdı çünki ol gök ile yiri

إِنَّمَا أَفَرَّةٌ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا
أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

Budur be-d'rüstî emri ol Ḥudānuñ
Ḳaçan bir nesne olmağını anuñ

Dilese ol dir ol Ḥallāk u Cebbār
Hemān ol sâ‘at olur yoğiken var

- 1065** Aña hîç nesne düşvârî degüldür
 Anuñ gayrı aña yarî degüldür
 [v. 39^b]
 Degüldür âlet ü esbāba muhtāc
 Anuñdur mülk ü millet taht ile tāt

HİKÂYET

Binüp merkebe_ 'Uzeyr bir gün giderdi
 Dilinde Hâlîkî ol zîkr iderdi

Ki öyle vakti_ idi bir köye irdi
 Harāb olmuş o köyi girdi gördi

Yakılmış evleri vîrāne olmuş
 İçinde sağ olan ne ise ölmüş

- 1070** Kefenleri sünükleri çürümüş
 Yatur güneşe qarşu hep kurumış

Görüp bunları indi merkebinden
 Yüridi bu köyüñ her cānibinden

Varup bu 'ākıbet bir yire kōndı
 Kaşınup kavranup bir az ovundı

Eşegin bağladı bir cāy-ı bende
 İderdi gāh girye gāh hānde

Bilesince var idi nān u engūr
 Ki ya'nī ide anda anları hōr

- 1075** Şıkup çıkardı engūruñ şırasın
 Birez şükr eyledi añdı Hudāsın

İçine pāre pāre toğradı nān
 Ki ıslanup yiyesi ola āsān

Koyup bir yire kendü itdi ārām
 Yorılmış idi diñlene o hoş-nām

Virüp arkasını bir mesnede ol
 Tefekkür 'ālemine oldı meşgūl

O vîrān evleri seyrān iderdi
 Tahayyürde özin hayrān iderdi

[v. 40^a]

1080 Bu çürümüş süñüklere bakardı
Derünün seyri birünü yaqardı

O tağılmış saqallar ile kıllar
O pūsīde yatan serlerle eller

Hākuñ hīkmetine bulup taqarrub
Baķup bunlara eylerdi ta'accüb

Didi bunları eyleyüp teferrüc
Bu hīkmetler saña āsān baña güc

أَنى يحيى هذه الله بعد موتها

Qaçan diri kıla Allāh ta'ālā
Buları kendüden olmuş müberrā

1085 Süñükleri tamarları şoğulmuş
Derileriyle kılları tağılmış

Zihī kudret ki bunlar ola diri
Eri vü 'avreti vü genci pīri

Çü bu endişeler hep geçdi dilden
Hemān dem cānın aldı Hāķ elinden

'Uzeyr anda çü yüz yıl yatdı qaldı
Hudā merkebinüñ de cānın aldı

Bu yüz yılda Benī-İsrāyili Hāķ
'Acāyib vāķı'āta itdi mülhāķ

1090 Çok oldu orada tebdīl ü tağyīr
Bunlaruñ qanķı yiri ola ta'bīr

'Uzeyrūñ qandalıgın bilmedi kes
Bu şad-sāle tamāmet geçicek pes

'Uzeyrūñ yine virdi cānın Allāh
Nidā geldi 'Uzeyre anda nāgāh

Ne deñlü yatduñ ola didi aña
Haber vir anı öñden şoña baña

[v. 40^b]

‘Uzeyr anda göge bakdı vü gördi
O vakti geçmiş ammâ dahı irdi

1095 Güneş gelmiş ikindü yirine tā
Ki şandı öyle ol gün ola gūyā

Didi bir ya yarım gün yatdum ola
Degülse eyle bilmen anı n'ola

Nidā geldi aña kim oldı şad-sāl
Yatursın bunda bilmezsın nedür hāl

Nazar kıl ekl ü şürbüñe didi Hāk
Nedür hikmetle kudret gör aña bak

Ki gördi tāze-ter şıkduğı şīre
Ta‘accüb eyledi bu zūd u dire

1100 Nidā geldi yine eyle nazar sen
Ne itdüm merkebünle arada ben

Ki bakdı merkebin gördi şogulmuş
Sünükler çürümiş kıllar tağılmış

Nidā geldi Hudādan anda ya‘nī
‘Uzeyrūñ merkebine **kum bi-iznī**

O çürümiş derilerle kemükler
Tağılmış kıllar ile ol ilükler

Turup hep cem‘ olup bir yire geldi
‘Uzeyr ol dem nedür ahvālī bildi

1105 Her a‘zāsı yine yirlü yirini
Ki buldı itmedi kem Hāk birini

Pes andan emr-i Hākla geldi cānı
Hemān dem öri tırdı merkeb ānī

O dem içinde bir iki ağırdu
Ki hāl diliyle issine çağırdı

'Uzeyr anda görüp bu hikmetini
Haķuñ añladı ol dem kudretini

[v. 41^a]

İrüp 'ilme'l-yakīn 'ayne'l-yakīne
Ki vardı merkebine ol yakına

1110 Gelüp üstine gitdi şehre vardı
Ol ol şehri bakup bir dürli gördi

Nice başlar ayak nice ayaklar
Baş olmış iriler olmış ufaķlar

'Uzeyr ol dem sürüp geldi evine
Görüp ehl ü 'iyālini sevine

Çıkup ehli didiler kimsin aña
'Uzeyr anlara baķuñ didi baña

'Uzeyrem diyicek bunlar didiler
Ki yüz yıldur anı çoķdan yidiler

1115 Açuñ kapuyı didi ben 'Uzeyrem
Ben ol kendüsiyem şanmañ ki ğayram

Kapuyı açdılar bunları gördi
Hemān dem geldi içerüye girdi

Girüben yuķaru geçdi oturdı
Oğullarını yanına kığırdı

Oğulları yüzer yigirmi yaşı
İrişmiş her birinüñ 'ömri başa

Bükülmüş beller ağarmış şaķallar
Buruşmış yüzler ü ayaklar eller

1120 Velī kendüsi kırķ yaşında bir cān
Kara şaķallu bunlar ğaldı ğayrān

Bular didi 'Uzeyrūñ bir nişānı
Var idi biz bilürüz cümle anı

Nedür diyince bunlara o server
Bilürdi didiler Tevrātı ezber

Ki sen daḥı bilürsen anı ezber
O kendüsi olup olmayasın ğayr

[v. 41^b]

'Uzeyr okıdı tevrâtı beyânâ
Hemân dem bildiler anı 'ayânâ

1125 Turup görüşdiler biri biriyle
Bularuñ 'avreti ile eriyle

Beyânı vâkı'ın virdi haberler
Ta'accüb itdi 'avretlerle erler

Ḳalup ḥayrân Ḥudānuñ ḥikmetine
Hep ıkrâr eylediler kudretine

Pes oldı bu ḥikāyetden bu ma'lûm
Ki mevcûd olur imiş cümle ma'dûm

Ki kâdirdür girü Allāh ta'ālā
Ölüyi ider ol hep yine iḥyā

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ
كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

1130 Bu ya'nī didi **sübhâne'llezi** Ḥaḳ
Ta'accübdür yaḥud tenzîh-i muṭlaḳ

Münezzeh pâdişeh kim kudretinden
Durur her ne var ise ḥikmetinden

Anuñdur mülk ü insân ü melâ'ik
Daḥı her nesne vardur bin eger yek

Pes andandur daḥı her pâdişāhuñ
Ki şehligi şu'â'ı mihr ü mâhuñ

Yine aña rucû' eyleyiser hep
Eger ibn ü eger ümm ü eger eb

1135 Pes âmennâ ve şaddaknâ semi'nâ
Çü bize didi Ḥaḳ **naḥnü ḳasemnâ**

Tamām oldı burada nazm-ı Yāsîn
Yazanı aña kaçan ki okıyasın

KAYNAKLAR

- ÂŞIK ÇELEBİ (2010). *Meşâ'iru's-şu'arâ*, İnceleme-Metin, C. II, haz. Prof. Dr. Filiz Kılıç, İstanbul.
- İPEKTEN, Haluk ve diğ. (1998). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara.
- İSEN, Mustafa (1994). *Kühü'l-ahbârın Tezkire Kısım*, haz. Dr. Mustafa İsen, Ankara.
- MMKTYK (1992), *Mısır Millî Kütüphânesi Türkçe Yazmalar Katalogu*, C. IV, Kâhire.
- PERTSCH, Vilhelm (1889). *Die Türkischen Handschriften der Koniclichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin.
- TUMAN, Mehmet Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâilî-Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, C. II, Ankara.